

Katalog över inventeringsverktyg

– en sammanställning över verktyg för
att inventera tillgänglighet i
boendemiljöer

FoU i Väst/GR

Katarina Idegård, Joanna Fehler

Juni 2012

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
Abstract	5
Läsanvisning	6
1. Bakgrund.....	7
Syfte.....	7
Definition av begreppen tillgänglighet och användbarhet.....	7
Tillgänglighet i ett nationellt och ett internationellt perspektiv	10
Orientering i aktuell lagstiftning	11
Lagstiftning på området.....	11
Standards på området.....	12
2. Presentation av verktygen.....	13
Begreppsförklaringar.....	13
Översiktlig beskrivning av verktygen	14
Utförliga beskrivningar av verktygen.....	18
Användbarheten i min bostad (AIMB).....	18
Bokvämt.....	21
Botestet	24
Bättre för alla	26
Enkät om tillgänglighet i flerbostadshus	29
Funka Nu.....	32
Gavlegårdarna.....	35
Housing Enabler	38
Inventeringsprotokoll för nulägesanalys, FHI	42
Kaboom.....	45
Malmö kommunala bostadsbolag, MKB	48
Micasa besiktningsprotokoll.....	51
Micasa kriterieprotokoll.....	54
TIBB – Tillgänglighet i befintligt bostadsbestånd.....	56
T-märkning i befintligt bestånd	59
Wikman-konsult.....	62
Växjö kommun – råd och riktlinjer.....	65
3. Intervjuer med sakkunniga.....	67
Intervju med Leif Jahlenius	67
Intervju med Mai Almén	68
4. Diskussion.....	70
Referenser	73
Bilaga 1. Tillvägagångssätt, urval och avgränsningar	74
Bilaga 2. Bortvalda verktyg	77

Bilaga 3. Att tänka på vid inventering	78
Bilaga 4. Regelsystem.....	80
Bilaga 5. Bygg ikapp.....	81
Bilaga 6. Deltagare i fokusgruppintervjun	82
Bilaga 7. Förteckning över intervjupersoner.....	83
Bilaga 8. Intervjuguide utvecklare av verktyg	86
Bilaga 9. Intervjuguide användare av verktyg	88

Förord

Hjälpmiddelsinstitutet leder regeringsuppdraget *Bo bra på äldre dar*. Uppdraget pågår under tiden juli 2010 till november 2012. 50 miljoner kronor ska användas för att stimulera landets kommuner, fastighetsägare, pensionärsorganisationer och andra att möta den åldrande befolkningens behov av tillgängliga och ändamålsenliga bostäder och boendemiljöer. Tre utlysningar har genomförts där främst landets kommuner sökt stöd för att med hjälp av behovsinventeringar och dylikt förbättra bostadssituationen för äldre. Kreativitet och nytänkande är uppdragets ledord.

Bostadsbeståndets fysiska tillgänglighet är en nödvändig förutsättning för att äldres behov av ändamålsenliga bostäder ska kunna tillgodoses. För att vidta lämpliga åtgärder behöver kommuner, fastighetsägare med flera känna till vilken grad av tillgänglighet bostadsbeståndet i dagsläget har. För detta krävs systematiska inventeringar.

Många av de kommuner som sökt stöd inom *Bo bra på äldre dar* uppger att de har inventerat eller planerar att göra det. Inventeringarnas syfte och omfattning liksom tillgängliga resurser kan variera. Flera kommuner och andra efterlyser information om vilka inventeringsverktyg som finns och hur dessa kan användas.

Inom regeringsuppdraget *Bo bra på äldre dar* bedömer vi att det finns ett behov av en katalog som innehåller en samlad information om inventeringsverktyg. Vi har därför gett FoU i Väst/GR i uppdrag att ta fram en sådan.

Vår förhoppning är nu att denna katalog över inventeringsverktyg ska underlätta för kommuner och andra att komma igång med det viktiga inventeringsarbetet för att därefter kunna genomföra ändamålsenliga förbättringsåtgärder.

Tomas Lagerwall

Samordnare av regeringsuppdraget *Bo bra på äldre dar*

Stockholm i juni 2012

Sammanfattning

Denna rapport är resultatet av ett uppdrag, inom ramen för regeringsprogrammet *Bo bra på äldre dar*, som leds av Hjälpmedelsinstitutet, att ta fram en katalog över inventeringsverktyg för boendemiljöer. FoU i Väst/GR fick i uppdrag att samla in kunskap om och beskriva verktyg för att inventera tillgängligheten i det befintliga bostadsbeståndet. Idag finns det inte någon samlad information om detta.

Syftet med katalogen är att det ska bli lättare att hitta det verktyg som är mest lämpligt att använda i den aktuella situationen och att nya liknande verktyg inte behöver uppfinnas på nytt. Förhoppningen är att katalogen ska stimulera till att fler inventeringar blir gjorda. Den tänkta målgruppen är bred med allt från enskilda bostadsinnehavare till kommunala tjänstemän och politiker.

Katalogen bygger främst på information från intervjuer med utvecklare och användare av inventeringsverktyg. Informationen om verktygen är både sammanställd på ett övergripande plan i en tabell och i mer utförliga beskrivningar om respektive verktyg.

Sammanställningen visar att samtliga verktyg utom två avser inventering av befintlig byggnation. Drygt hälften syftar till att få fram underlag för samhällsplanering och lite mindre än hälften syftar till att ta fram information som kan användas gentemot nuvarande eller kommande bostadsinnehavare. Alla verktyg utom två har kommuner som målgrupp och nästan lika många har fastighetsägare som målgrupp. Samtliga omfattar tillgängligheten i trapphus/entré och nästan samtliga utemiljön. De flesta är kostnadsfria och kräver ingen särskild utbildning för användning.

Av vår sammanställning över inventeringsverktyg för boendemiljöer blir det också tydligt att det finns vissa typer av funktionsnedsättningar som inte finns representerade. Samtliga verktyg som är med i katalogen tar hänsyn till rörelsenedsättning och alla utom ett omfattar synnedsättning. Vi kan konstatera att det framför allt är fysiska funktionsnedsättningar som verktygen hanterar. Det finns med andra ord behov av att skapa nya verktyg som omfattar fler funktionsnedsättningar som till exempel kognitiva och psykiska.

Det finns en tydlig efterfrågan på information om vilka inventeringsverktyg som finns. Vår förhoppning är att katalogen kommer att vara användbar för verksamma inom området och leda till att fler inventeringar genomförs.

Abstract

This report is the result of an assignment, within the government program *Growing older living well*, to produce a catalogue of inventory tools for residential environments. FoU i Väst/GR was asked to gather information about and describe available tools to examine accessibility in the existing housing stock. Today, there is no comprehensive information on this.

The purpose of the catalogue is to facilitate finding the tool that is most appropriate for the current situation and to prevent that similar tools that already exist are invented. The intended target group is broad, ranging from individual home owners to municipal officials and politicians.

The catalogue is based mainly on information from interviews with developers and users of the inventory tools. The information about the tools is both compiled in a comprehensive overview in a table and with more detailed descriptions of each tool.

The summary shows that all tools except two, are made for inventing existing buildings. Just over half of them are aimed to provide data for community planning and a little less than half of them are intended to generate information that can be used by current or future home owners. All tools, except two, are made for municipalities and almost as many have real estate owners as a target group. Most of them are free and require no special training.

Our summary shows that there are certain types of disabilities that are not represented. All the tools that are in the catalogue takes into account impaired mobility and all but one include loss of vision. A conclusion is that it is primarily physical impairments that are handled by the tools. In other words, there is a need to invent new tools that include other disabilities such as cognitive and mental health.

There is a clear demand for information about available inventory tools. Our hope is that this catalogue will be useful for those who intend to invent the accessibility of housing environments.

Läsanvisning

Första kapitlet inleds med en bakgrund där vi beskriver syftet med katalogen och redogör för definitioner av begreppen användbarhet och tillgänglighet. Tillgänglighet i ett nationellt och ett internationellt perspektiv tas upp liksom en orientering i aktuell lagstiftning.

Det andra kapitlet innehåller beskrivningar av verktygen. Först beskrivs och förklaras begrepp som används i den sammanställning som är gjord i en tabell, för att underlätta en jämförelse av verktygen. Därpå följer själva tabellen som innehåller övergripande information om varje enskilt verktyg. Sedan presenteras mer utförliga beskrivningar av verktygen.

I det tredje kapitlet finns utdrag ur intervjuer som vi har genomfört med två sakkunniga på tillgänglighetsområdet. Det fjärde och avslutande kapitlet innehåller en diskussion om arbetsprocessen, resultat och hur man kan gå vidare utifrån vårt arbete med katalogen.

I rapporten används olika begrepp för att beskriva det dokument med bedömningspunkter som fylls i vid inventeringstillfället. De är ofta synonyma med varandra. Begrepp som förekommer är checklista, kriterieprotokoll, inventeringsprotokoll, besiktningsprotokoll, enkät eller bedömningsformulär. I beskrivningarna har vi främst använt oss av samma begrepp som intervjupersonerna använder när de beskriver verktyget och inventeringsprocessen.

1. Bakgrund

Syfte

Uppdraget att ta fram en katalog över inventeringsverktyg för boendemiljöer fick FoU i Väst/GR av Hjälpmedelsinstitutet (HI) under hösten 2011. Det var en del av regeringsprogrammet *Bo bra på äldre dar*, vars syfte är att stödja nytänkande och utveckling av bostäder och boendemiljöer för äldre och som leds av HI.

Uppdraget bestod i att samla kunskap om och beskriva verktyg för att inventera tillgängligheten i det befintliga bostadsbeståndet som är tillämpliga för svenska boendemiljöer. Idag finns inte någon samlad information om detta. Syftet med katalogen är att det ska bli lättare att hitta det verktyg som är mest lämpligt att använda i den aktuella situationen och att hjulet inte ska behöva uppfinnas på nytt. Förhoppningen är att katalogen ska stimulera till att fler inventeringar blir gjorda.

Den tänkta målgruppen är bred med allt från enskilda bostadsinnehavare till kommunala tjänstemän och politiker.

Verktyg för inventering av enkelt avhjälppta hinder finns inte med i katalogen. De verktyg som beskrivs har varit aktuella och använts under hösten 2011 till våren 2012.

Begreppet inventera används genomgående i det här arbetet som synonym till genomgå, granska samt förteckna, enligt Svenska akademins ordlista (www.saol.se).

För dig som är intresserad av projektets arbetsprocess och tillvägagångssätt finns det beskrivet i bilaga 1.

Definition av begreppen tillgänglighet och användbarhet

I det här avsnittet definieras begreppen *tillgänglighet* och *användbarhet*. Det finns flera olika definitioner av begreppet tillgänglighet. Det kan omfatta allt från fysisk miljö till information, samt även psykosociala aspekter. En sökning på begreppet tillgänglighet på Wikipedia gav följande resultat:

Tillgänglighet är ett begrepp som används för att beskriva hur pass väl en verksamhet, plats eller lokal fungerar för människor med funktionsnedsättning. Detta innefattar lokalers fysiska beskaffenhet, tillgången till information och ett bra bemötande.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning antogs år 2006. År 2009 trädde den i kraft i Sverige. Artikel 9 behandlar tillgänglighet och där framgår att staterna ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att identifiera och undanröja hinder och barriärer mot tillgänglighet som definieras som tillgång till:

- Byggnader, vägar, transportmedel och andra inom- och utomhusanläggningar, däribland skolor, bostäder, vårdinrättningar och arbetsplatser
- Information, kommunikation och annan service, däribland elektronisk service och service i nödsituationer (SOU 2009:36, s. 158)

Handikappföreningarnas samarbetsorgan, HSO, har definierat fyra aspekter av tillgänglighet vilka är: *fysisk, kommunikativ, informativ* samt *psykosocial*. Fysisk tillgänglighet handlar om att inom- och utomhusmiljöer ska vara tillgängliga. Alla ska kunna ta sig fram i byggnader, till och från arbetet och delta i kultur- och fritidsaktiviteter. Kommunikativ tillgänglighet innebär att det ska finnas tolkar, teleslingor, god belysning och akustik när behov finns. Internetsidor ska vara utformade så att de är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Den informativa tillgängligheten handlar om att alla ska kunna ta del av information av olika slag. Tryckt och digital information ska ha en tydlig utformning och vid behov finnas att få i alternativ form som till exempel lättläst eller i punktskrift. Med psykosocial tillgänglighet menas att negativa attityder och dåligt bemötande inte får vara ett hinder vid kontakt människor emellan. Kunskap om vad det innebär att leva med en funktionsnedsättning kan bidra till att den psykosociala tillgängligheten ökar. (Handikappförbundens samarbetsorgan, 2006, s. 9)

Forskarna Susanne Iwarsson och Agneta Malmgren Fänge menar att inom verksamheterna samhällsplanering och bostadsanpassning tillämpas begreppet tillgänglighet ofta i betydelsen avsaknad av hinder i den fysiska miljön.

Tillgänglighet definieras som möjligheten för en person att ta sig in i, ut ur och att förflytta sig i en viss miljö.

Denna definition visar på att begreppet tillgänglighet är statiskt och att det kan vara lika för alla. Men enligt Iwarsson och Malmgren Fänge har forskning visat att tillgänglighetsbegreppet är mer komplext och att det visar

på förhållandet mellan en individs funktionella kapacitet och de krav som miljön ställer i form av existerande miljöhinder. Begreppet är således relativt vilket leder till svårigheter att uttala sig i generella termer om en boendemiljö är tillgänglig eller inte, utan att också fråga sig för vem den är tillgänglig. Deras tillgänglighetsbegrepp innehåller både en personkomponent och en miljökomponent. (Fänge & Iwarsson, 2009, s. 10)

Begreppet användbarhet används i svensk plan- och bygglagstiftning och förekommer ofta i samband med tillgänglighet. Det finns definierat i den internationella standarden ISO 9241-11:1998 definition 3:1:

Den utsträckning i vilken en specifik användare kan använda en produkt för att uppnå specifika mål, med ändamålsenlighet, effektivitet och tillfredsställelse, i ett givet användnings-sammanhang. (Axelsson, von, 2006, s. 38-39)

Användbarhet är ett mer subjektivt och relativt begrepp jämfört med tillgänglighetsbegreppet. Enligt Iwarsson och Malmgren Fänge tillkommer, förutom miljö- och personkomponenten, en aktivitetsaspekt i användbarhet jämfört med definitionen av tillgänglighet. Förutom att en person ska kunna ta sig in i och ut ur och kunna förflytta sig i en miljö, ska miljön också kunna användas för det den är avsedd till. (Fänge & Iwarsson, 2009, s. 10-11)

Tillgänglighet i ett nationellt och ett internationellt perspektiv

År 2000 antog regeringen en nationell handlingsplan för funktionshinderpolitiken, *Från patient till medborgare* (prop. 1999/2000:79), som till stor del grundar sig på FN:s 22 standardregler om delaktighet och jämlikhet för personer med funktionsnedsättningar. Handlingsplanen var aktuell mellan år 2000 och 2010 och hade bland annat som mål att enkelt avhjälpna hinder skulle elimineras innan utgången av 2010.

Från patient till medborgare bidrog även till ett paradigmskifte inom funktionshinderpolitiken och synen på personer med funktionsnedsättningar – nu gick man från att se personer med funktionsnedsättningar som patienter med behov av vård, till medborgare med samma rättigheter och skyldigheter som alla andra.

Tillgängligheten betonas även i FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar från år 2006, där bland annat tillgänglighet och användbarhet i den fysiska miljön lyfts fram. Konventionen säger att hinder ska identifieras och undanröjas i byggnader, skolor och bostäder. (SOU 2009:36, s. 158)

Regeringen antog under år 2011 en ny strategi för genomförandet av funktionshinderpolitiken¹ som gäller till och med 2016. Myndigheterna Handisam och Boverket har i den nya strategin särskilt ansvar för tillgänglighet i fysisk miljö.

Boverket påbörjade sitt arbete under 2011 och har hunnit formulera sex delmål. Ett av delmålen innebär att fler kommuner ska inventera sitt flerbostadshusbestånd ur tillgänglighetssynpunkt. Att inventera flerbostadshusbeståndet är en mycket stor uppgift för kommunerna och i 2011 års bostadsmarknadsenkät hade 60 av 290 kommuner gjort någon typ av tillgänglighetsinventering. (Boverket, 2012, s. 13)

¹ Läs vidare i Prom. S2012.028, ”En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken” 2011 – 2016, (2011).

Orientering i aktuell lagstiftning

Lagstiftning på området

Det finns inga krav som reglerar tillgänglighet och användbarhet i befintligt bostadsbestånd. Däremot finns det krav på tillgänglighet vid nyproduktion och nyanläggning i *Plan- och bygglagen* (PBL) och *Plan- och byggförordningen* (PBF). Kraven förtydligas i *Boverkets byggregler* (BBR), där även Boverkets råd vid ändring eller ombyggnad finns.

Tillgänglighetskraven för nyproduktion gäller även vid åtgärder vid ombyggnad eller omfattande ändring, exempelvis vid ändring av planlösning eller funktion i byggnaden.

Byggnadsnämnden kan som villkor för att utfärda startbesked kräva att byggherren stärker upp sin egenkontroll med en sakkunnig på tillgänglighet. Boverket förtydligar genom föreskrifter och allmänna råd i BFS 2011:18, TIL 2 vilken kompetens som krävs för att vara certifierad sakkunnig på tillgänglighet.

Enkelt avhjälpna hinder är retroaktiva krav och gäller i befintliga publika lokaler och på allmänna platser, men inte i boendemiljöer. *Enkelt avhjälpna hinder* regleras i föreskrifterna BFS 2011:13, HIN 2 och BFS 2011:5, ALM 2. (www.boverket.se)

Nedan visas en tabell över när reglerna tillämpas och för vad.

Tabell 1. Översikt över reglernas huvudsakliga tillämpningsområden

Regler	För vad?	När?
Plan- och bygglagen, PBL 2010:900	<ul style="list-style-type: none">- Byggnadsverk (byggnader eller andra anläggningar)- Obebyggda tomter som ska bebyggas- Mark- och rivningsarbeten	<ul style="list-style-type: none">- Uppföra- Flytta- Ändra (inkl. ombyggnad och tillbyggnad)- Underhålla
Plan- och byggförordningen, PBF 2011:338	<ul style="list-style-type: none">- Byggnadsverk (byggnader eller andra anläggningar)- Obebyggda tomter som ska bebyggas- Mark- och rivningsarbeten	<ul style="list-style-type: none">- Uppföra- Flytta- Ändra (inkl. ombyggnad och tillbyggnad)- Underhålla
Boverkets byggregler, BBR 2011:6	<ul style="list-style-type: none">- Byggnadsverk (byggnader eller andra anläggningar)- Obebyggda tomter som ska bebyggas- Mark- och rivningsarbeten	<ul style="list-style-type: none">- Uppföra- Ändra (inkl. ombyggnad och tillbyggnad)

Källa: Boverket, Regelsamling för byggande, BBR 2012, Del 1: läsanvisningar.

Standards på området

Boverkets byggregler hänvisar till Svensk Standard och för tillgänglighet i bostäder gäller därigenom måtten i SS 9142 21:2006 (utgåva 5). I denna standard finns måttangivelser för bostäder och fast inredning. Standarden indelas i normalnivå (grundläggande tillgänglighet), höjd nivå (utökad tillgänglighet) och sänkt nivå (utan krav på tillgänglighet). Grundkravet enligt BBR är att bostaden uppfyller grundläggande tillgänglighet enligt normalnivå.

Standarden kan fungera som ett komplement vid projektering av bostäder. I standarden ges mått på möbler, inredning och utrustning samt betjäningsareor till dessa. Vilken som är den lägsta nivå som fordras i olika sammanhang ska framgå av den handling där standarden åberopas, till exempel i myndigheters regler eller i exploateringsavtal.

Den internationella standarden som hanterar tillgänglighet och användbarhet är ISO 21542:2011 *Building construction – Accessibility and usability of the built environment*. Den anger mått på bland annat parkeringar, toaletter och entréer. Denna har en rådgivande funktion och ska verka stödande. Det är den nationella lagstiftningen som är tvingande och gäller i första hand, men med hjälp av ISO kan en högre tillgänglighet uppnås. (www.sis.se)²

Sammanfattning: aktuella regelverk

- Plan- och bygglagen (**PBL**)
- Plan- och byggförordningen (**PBF**)
- Boverkets byggregler (**BBR**)
- **HIN 2**, Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.
- **ALM 2**, Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader.
- **TIL 2**, Boverkets föreskrifter och allmänna råd om certifiering av sakkunniga av tillgänglighet.
- **SS 914221:2006**, Byggnadsutformning, bostäder, invändiga mått
- **ISO 21542:2011**, Building construction – Accessibility and usability of the built environment

För att läsa mer om föreskrifter, allmänna råd och standards se bilaga 4.

² SIS, Swedish Standards Institute, är en medlemsbaserad, ideell förening som är specialiserad på nationella och internationella standarder.

2. Presentation av verktygen

I detta kapitel presenteras verktygen. Vi har sammanställt en översiktlig beskrivning av varje enskilt verktyg i en tabell. Tanken är att sammanställningen ska underlätta jämförelser. Först presenteras dock de begrepp som vi har utgått ifrån vid de översiktliga beskrivningarna. Efter tabellen följer mer utförliga beskrivningar av verktygen.

Begreppsförklaringar

Här beskrivs och förklaras de begrepp som används i tabellen samt i den inledande översikten i de mer utförliga verktygsbeskrivningarna.

Syfte: Syftet med inventeringen och vad resultatet ska användas till.

Målgrupp: Vem som är den tänkta beställaren av inventeringen.

Inventerare: Den som är tänkt att genomföra inventeringen. I kategorin fastighetsförvaltare ryms även fastighetsingenjörer, bovärdar eller motsvarande yrkesgrupper som har kunskap om bostadsbeståndet. I kategorin övriga ingår bl.a. externa konsulter.

Miljö/aspekt: De boendemiljöer samt övriga aspekter som till exempel närhet till service och trygghet, som verktyget omfattar. Med bostadskomplement avses tvättstuga, förråd, soprum med mera.

Funktionsnedsättning: Vilka funktionsnedsättningar som verktyget omfattar. I kategorin rörelsenedsättning ingår om en person har behov av rollator eller rullstol.

Utbildning: Om det krävs någon specifik utbildning för att använda verktyget.

Kostnad: Om det kostar att få tillgång till och att använda verktyget.

Översiktlig beskrivning av verktygen

Tabell 2. Översikt: katalogens verktyg

Verktyg	Syfte	Målgrupp	Inventerare	Miljö/aspekt	Funktionsnedsättning	Utbildning	Kostnad
Användbarheten i min bostad, AIMB	-Bostadsanpassning -Kunskap om nuläget -Påtryckningsmedel -Samhällsplanering	-Bostadsinnehavare -Fastighetsägare -Kommuner	-Arbetsterapeut -Bostadsinnehavare -Övriga	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Hörsel -Kognitiv -Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Bokvämt	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget -Ny-/ombyggnation	-Fastighetsägare -Kommuner	-Arkitekter -Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Allergi -Kognitiv -Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Botestet	-Kunskap om nuläget -Påtryckningsmedel	-Bostadsinnehavare	-Bostadsinnehavare -Övriga	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Kognitiv -Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Bättre för alla	-Nybyggnation	-Kommuner	-Arkitekter	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Rörelse -Syn	-Nej	-Nej

Verktyg	Syfte	Målgrupp	Inventerare	Miljö/aspekt	Funktionsnedsättning	Utbildning	Kostnad
Enkät om tillgänglighet i flerbostadshus	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget -Samhällsplanering	-Kommuner	-Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Trapphus/entré	-Rörelse	-Nej	-Nej
Funka Nu	-Kunskap om nuläget -Upprätta åtgärdsplaner	-Fastighetsägare -Kommuner	-Fastighetsförvaltare -Övriga	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö	-Allergi -Hörsel -Kognitiv -Rörelse -Syn -Övriga	-Beror på uppdraget	-Engångs
Gavlegårdarna	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget -Samhällsplanering -Upprätta åtgärdsplaner	-Fastighetsägare -Kommuner	-Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Rörelse -Syn	-Nej	-Information saknas
Housing Enabler	-Bostadsanpassning -Kunskap om nuläget -Ny-/ombyggnation -Påtryckningsmedel -Samhällsplanering -Upprätta åtgärdsplaner	-Bostadsinnehavare -Fastighetsägare -Kommuner	-Arbeterapeuter -Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Hörsel -Kognitiv -Rörelse -Syn	-Ja	-Engångs

Verktyg	Syfte	Målgrupp	Inventerare	Miljö/aspekt	Funktionsnedsättning	Utbildning	Kostnad
Inventeringsprotokoll för nulägesanalys, FHI	-Kunskap om nuläget -Ny-/ombyggnation -Samhällsplanering -Upprätta åtgärdsplaner	-Fastighetsägare -Kommuner	-Samhällsplanerare -Övriga	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Kaboom	-Kunskap om nuläget -Ny-/ombyggnation -Samhällsplanering -Upprätta åtgärdsplaner	-Fastighetsägare -Kommuner	-Övriga	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Hörsel -Kognitiv -Rörelse -Syn	-Beror på uppdraget	-Engångs
Malmö kommunala bostadsbolag, MKB	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget -Upprätta åtgärdsplaner	-Fastighetsägare	-Fastighetsförvaltare	-Trapphus/entré	-Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Micasa besiktningsprotokoll	-Kunskap om nuläget -Upprätta åtgärdsplaner	-Fastighetsägare	-Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Hörsel -Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Micasa kriterieprotokoll	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget	-Fastighetsägare	-Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Hörsel -Rörelse -Syn	-Nej	-Nej

Verktyg	Syfte	Målgrupp	Inventerare	Miljö/aspekt	Funktionsnedsättning	Utbildning	Kostnad
TIBB	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget -Upprätta åtgärdsplaner	-Fastighetsägare -Kommuner	-Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Trapphus/entré -Utemiljö	-Rörelse -Syn	-Ja	-Årlig
T-märkning	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget -Samhällsplanering	-Fastighetsägare -Kommuner	-Fastighetsförvaltare	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Växjö kommun råd och riktlinjer	-Ny-/ombyggnation	-Kommuner	-Arkitekter	-Bostadskomplement -Inne i bostaden -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Rörelse -Syn	-Nej	-Nej
Wikman konsult	-Boendeinformation -Kunskap om nuläget -Samhällsplanering	-Fastighetsägare -Kommuner	-Övriga	-Bostadskomplement -Trapphus/entré -Utemiljö -Övriga	-Kognitiv -Rörelse -Syn	-Nej	-Engångs

Utförliga beskrivningar av verktygen

Användbarheten i min bostad (AIMB)

Översikt

- **Syfte:** bostadsanpassning, kunskap om nuläget, påtryckningsmedel, samhällsplanering
- **Målgrupp:** bostadsinnehavare, fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** arbetsterapeut, bostadsinnehavare, övriga
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** hörsel, kognitiv, rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Användbarheten i min bostad (AIMB) ger den boende kunskap om hur användbar den egna boendemiljön är utifrån personens egna förutsättningar och aktivitetsbehov, det vill säga i vilken utsträckning vardagsgöromål kan utföras. Inventeringen är tänkt att genomföras av den boende själv, men vid behov kan en arbetsterapeut eller en annan person hjälpa till. Resultatet kan även användas som underlag för bedömning av bostadsanpassning, som komplement till en ansökan om bostadsanpassning eller för uppföljning av genomförda anpassningar för att se vilken effekt den har haft och om den har ökat aktivitetsutövandet i bostaden.

Verktyget kan också användas på initiativ av till exempel fastighetsägare, äldreomsorg eller samhällsplanerare som kan låta större grupper inventera sin boendemiljö, för att få indikationer om hur användbart bostadsbeståndet är samt vilka miljöer eller objekt som de boende upplever som minst användbara. Utifrån resultatet kan eventuella insatser och åtgärder planeras. Inventeringen kan också göras på initiativ av den boende eller en grupp av boende för att sedan använda resultatet som påtryckningsmedel.

Omfattning och innehåll

AIMB kan användas av alla, oavsett vilken funktionsnedsättning man har. Huvudsakligen rör bedömningspunkterna den fysiska boendemiljön, men även trygghet och social samvaro. Verktuget består av självskattningar som görs av den boende och är inte koordinerat med lagstiftning för tillgänglighet och användbarhet i fysisk miljö.

De objekt som inventeras är: bostadens kök, badrum, vardagsrum, förflyttningsvägar inom tomt och till parkering/garage/angöringsplats, brevlåda, soprum, förrådsutrymme, tvättstuga, uteplats, entré, trapphus och övriga bostadskomplement.

Praktiska förutsättningar

Det behövs inga förkunskaper eller någon utbildning för att använda verktuget. Personen som besvarar frågorna måste dock kunna förstå skriftlig information, eller muntlig om en medhjälpare läser frågorna. Personer med lättare kognitiva funktionsnedsättningar har använt verktuget och kunnat besvara frågorna. Observera att det alltid är personen som använder miljön som ska besvara frågorna. Hittills har verktuget bara använts av personer över 18 år. Bedömningsformuläret är i pappersformat och fylls i med en penna. Ingen annan utrustning behövs. Det tar ungefär 15 minuter att fylla i hela formuläret.

Frågorna i formuläret besvaras utifrån en skala mellan 1 och 7, där 7 innebär god användbarhet och 1 innebär dålig användbarhet för den boende. Det innehåller även frågor med öppna svarsalternativ som handlar om den fysiska boendemiljön.

AIMB är fritt att använda och tillhandahålls av Agneta Malmgren Fänge, Lunds universitet (se kontaktuppgifter). Att använda *AIMB* är inte förenligt med någon kostnad.

Sammanfattningsvis

AIMB går snabbt att använda och det behövs inga förkunskaper eller någon utbildning. Det ger en annan bild av boendemiljön i jämförelse med verktuget som främst bygger på att mätningar görs. I de fall initiativ till inventering med *AIMB* tas av någon annan än av den boende själv, måste den boende ändå medverka.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Lunds universitet, Institutionen för hälsa, vård och samhälle

Namn, titel: Agneta Malmgren Fänge, docent, leg arbetsterapeut

Telefon: 046-222 19 72 (arbete), 0703 41 19 62 (mobil)

Mail: agneta.malmgren_fange@med.lu.se

Hemsida: www.med.lu.se/case

Ort: Lund

Bokvämt

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget, ny-/ombyggnation
- **Målgrupp:** fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** arkitekter, fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** allergi, kognitiv, rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Syftet med *Bokvämt* är att utifrån en checklista kunna bedöma en fastighets tillgänglighet på en tregradig skala. Resultatet ger fastighetsägaren kunskap om hur tillgängligt bostadsbeståndet är och kunskapen kan användas som information och för marknadsföring gentemot nuvarande och kommande bostadsinnehavare. Samtidigt blir fastighetens eventuella brister synliga i och med inventeringen. Checklistan kan också användas för nyproduktion vid upprättande av ritningar, för att säkerställa tillgängligheten.

Målgruppen för detta verktyg är fastighetsägare och kommuner. Tänk inventerare är fastighetsförvaltare. Vid nyproduktion granskas ritningarna av arkitekter utifrån bedömningspunkterna i checklistan.

Omfattning och innehåll

Bedömningspunkterna är indelade i de tre nivåerna 3, 4 och 5 vilka anger graden av tillgänglighet. Nivå 3 innebär framkomlighet på egen hand, nivå 4 framkomlighet med rollator och nivå 5 framkomlighet med rullstol. Det finns även bedömningspunkter för nedsatt syn, kognitiva funktionsnedsättningar samt allergi.

De miljöer/aspekter som inventeras är utemiljö/tomtmark, entrémark, trapphus, bostaden, bostadskomplement, trygghet och närheten till service. I checklistan finns krav i form av fasta mått som måste uppfyllas. De

markeras med ett K. Det finns även kriterier som markeras med ett D, som betyder deklarerat, och innebär att det ska redovisas om objektet i fråga finns eller inte. Kriterier markerade med D deklarerar huvudsakligen i marknadsföringssyfte. En deklaraionspunkt kan exempelvis innebära att man ska ange antalet trappsteg som finns på ett visst ställe.

För att uppnå en viss nivå måste alla bedömningspunkter nå upp till just den nivån eller högre. För lägsta nivån krävs det att fastigheten har hiss. Om hiss saknas kan endast lägenheter i marknivå klassificeras i den fastigheten. Boendemiljön klassificeras som helhet i en viss nivå. Det innebär att om alla miljöer når upp till nivå 5 utom en, som hamnar i nivå 3, så klassificeras hela boendemiljön som nivå 3. Nyproduktion ska klassificeras som nivå 5, förutsatt att man följer gällande lagstiftning. Till största del består bedömningspunkterna av mätningar, men det finns vissa inslag av subjektiva skattningar.

Praktiska förutsättningar

Det krävs inga förkunskaper eller någon särskild utbildning för att använda sig av *Bokvämt*. Vid genomförandet av själva inventeringen behövs instrument för mätning, som måttband eller motsvarande.

I Borås Stad certifieras de fastigheter som har uppnått en av nivåerna på den tregradiga skalan. Resultatet redovisas på en skylt med *Bokvämt*-loggan vid entrén. Själva certifieringen utförs av kommunen, då det ger en annan legitimitet än om bostadsbolagen skulle certifiera sig själva. Dessutom gör det att samma koncept kan användas i hela kommunen.

Bokvämt-loggan och namnet är varumärkesskyddat. Checklistorna är däremot fria att använda och det utgår ingen kostnad. Vid intresse kontakta Stadsbyggnadskontoret i Borås Stad (se kontaktuppgifter).

Sammanfattningsvis

Syftet med *Bokvämt* är att utifrån en checklista kunna bedöma en fastighets tillgänglighet på en tregradig skala. Kunskapen kan användas som information och för marknadsföring gentemot nuvarande och kommande bostadsinnehavare. Checklistan kan också användas för nyproduktion vid upprättande av ritningar, för att säkerställa tillgängligheten.

Målgruppen för detta verktyg är fastighetsägare och kommuner. Det krävs inga förkunskaper eller någon särskild utbildning för att använda sig av *Bokvämt*.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Borås Stad, Stadsbyggnadskontoret

Namn, titel: Arne Grandin, byggnadsinspektör

Telefon: 033-35 84 25

Mail: arne.grandin@boras.se

Hemsida: <http://www.boras.se/bokvamt>

Ort: Borås

Botestet

Översikt

- **Syfte:** kunskap om nuläget, påtryckningsmedel
- **Målgrupp:** bostadsinnehavare
- **Inventerare:** bostadsinnehavare, övriga
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** kognitiv, rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Botestet är ett verktyg som är till för främst äldre bostadsinnehavare som vill få kunskap om hur tillgänglig deras egen bostad och närmiljö är. Den boende kan själv, eller med hjälp av någon annan, fylla i testet. Informationen kan användas av bostadsinnehavaren för att genomföra förbättringar i boendemiljön eller till att upplysa fastighetsägare och politiker om de behov av förbättringar av tillgängligheten som finns.

Omfattning och innehåll

Det finns två versioner av *Botestet*: en för personer som bor i villa eller radhus och en för personer som bor i lägenhet. De miljöer som omfattas är inne i bostaden, trapphuset, entrén, bostadskomplement såsom tvättstuga och sophantering, den närmaste utemiljön samt bostadsområdet i stort. Det innehåller även frågor om upplevelse av trygghet och närhet till kollektivtrafik.

Botestet är framtaget utifrån en bild av hur det allmänna åldrandet ser ut. Det undersöker framkomligheten med rollator och rullstol. Vissa frågor handlar om belysning vilket berör tillgängligheten för personer med synnedsättning. Det finns även frågor som rör kognitiva funktioner såsom minnet och förmågan att använda och boka tvättstugan.

Det tar cirka 15 minuter att fylla i. När det är ifyllt får man direkt ett resultat som talar om vad man själv kan göra för att få ett mer tillgängligt och anpassat boende, samt vart man kan vända sig för att påverka sitt boende om det är sådant som man inte själv kan åtgärda.

Praktiska förutsättningar

Det behövs ingen särskild utbildning för att använda *Botestet*. Det behövs inte heller någon särskild utrustning för att genomföra inventeringen. Det är inget som ska mätas, utan protokollet bygger på subjektiva skattningar. Support kan man få av dem som jobbar inom projektet *Teknik för äldre*. *Botestet* kostar ingenting att använda utan det finns tillgängligt på internet. Uppgifterna kan fyllas i på ett utskrivet formulär, men fylls de i direkt på hemsidan kommer även förslag på åtgärder. Förslagen levereras så fort protokollet är ifyllt, det vill säga efter ett klick på ”klar”.

Sammanfattningsvis

Botestet skapar en medvetenhet om vad ett tillgängligt boende, främst för äldre, handlar om. Användning av *Botestet* kan vara ett sätt för anhöriga att informera en äldre närstående om att bostaden är otillgänglig och att det behövs åtgärder i en eller annan form. Det undersöker bland annat framkomligheten med rollator och rullstol. *Botestet* kostar ingenting att använda utan det finns fritt tillgängligt på internet.

Det finns inga planer på vidare utveckling av *Botestet*. Det ska finnas kvar under projekttiden för *Teknik för äldre* som varar hela 2012.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Hjälpmedelsinstitutet, Teknik för äldre

Namn, titel: Magdalena Marklund, informationsansvarig

Telefon: 08-620 17 71

Mail: magdalena.marklund@hi.se **Hemsida:** www.teknikforaldre.se

Ort: Stockholm

Bättre för alla

Översikt

- **Syfte:** nybyggnation
- **Målgrupp:** kommuner
- **Inventerare:** arkitekter
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Bättre för alla är ett basutformningsprogram vid nybyggnation. Det innehåller en tolkning av statens krav vid nyproduktion samt även vissa utökade krav. Det innehåller dock inte alla statens krav. Målgrupp eller beställare är kommunen, i form av samhällsbyggnadsförvaltningen och politiker. Arkitekter är de som tillämpar programmet vid upprättande av ritningar.

I Lunds kommun finns ett politiskt beslut, antaget av kommunfullmäktige, om att det här programmet ska följas av det kommunala bostadsbolaget LKF. Beslutet innebär också att mark- och exploateringskontoret vid markanvisning ställer krav på att programmet ska följas av dem som köper mark av kommunen. Tanken med *Bättre för alla* är att man ska bygga tillgängligt från början och minska kostnaderna för anpassningsåtgärder i efterhand. I de fall bostäder byggs på mark som inte förvärvats av kommunen, rekommenderas ändå att programmet följs.

Omfattning och innehåll

Ritningarna granskas i bygglovsskedet. Ingen kan dock nekas bygglov för att de inte följer programmet, då byggnadsnämnden inte kan ställa krav på åtgärder som går utöver lagstiftningen. Vid avvikelser från programmet, genom alternativa utformningar av boendemiljön, måste det redovisas och motiveras samt vara minst lika bra som programmets lösning.

De miljöer som hanteras är utemiljö, tillgänglighet på tomt, tillgänglighet till småhus, tillgänglighet till uteplats och förråd, tillgänglighet i flerbostadshus, kommunikationsutrymmen samt tillgänglighet i bostad. *Bättre för alla* fokuserar på nedsatt rörelseförmåga och främst då framkomlighet med rullstol. Det utgår även ifrån synnedsättning till viss del.

Bedömningspunkterna bygger på mått som ska följas vid upprättande av ritningar. Programmet är baserat på Svensk Standard SS 91 42 21:2006 samt Boverkets byggregler BBR (BFS 1993:57). Varje avsnitt innehåller hänvisning till relevanta föreskrifter i BBR. Det finns också exempel på funktionsmått för entré till byggnad, hygienrum, tvätt och tork, kök/matplats, inredningslängder och sovrum samt definitioner av och exempel på olika hustyper.

Praktiska förutsättningar

Arkitekter ska kunna tillämpa detta program utifrån sina yrkeskunskaper och inte behöva någon särskild utbildning. Det är fritt för andra kommuner och aktörer att använda sig av och hämtas på Lunds kommuns hemsida (se kontaktuppgifter).

Sammanfattningsvis

Bättre för alla leder till en genomtänkt utformning av bostäder redan på projekteringsstadiet och förhindrar att kostnadskrävande anpassningar i efterhand behöver göras. Målgrupp eller beställare är kommunen, i form av samhällsbyggnadsförvaltningen och politiker. Arkitekter är de som tillämpar programmet vid upprättande av ritningar.

Att vissa bedömningspunkter går utöver gällande lagstiftning, och de krav som staten ställer vid nybyggnation, kan göra det svårare att få programmet att följas. Ingen kan dock nekas bygglov för att de inte följer det. Även Malmö Stad använder sig av *Bättre för alla*, men där finns inget politiskt beslut om att det ska användas utan där fungerar det bara som en rekommendation.

Det planeras inga större förändringar av programmet utan endast små redaktionella förbättringar. Programmet måste hela tiden uppdateras i takt med att lagstiftningen på området ändras.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Lunds kommun, Stadsbyggnadskontoret

Namn, titel: Jan-Erik Johansson, tillgänglighetsrådgivare

Telefon: 046-35 63 73

Mail: jan-erik.johansson@lund.se

Hemsida: www.lund.se

Ort: Lund

Enkät om tillgänglighet i flerbostadshus

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget, samhällsplanering
- **Målgrupp:** kommuner
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, trapphus/entré
- **Funktionsnedsättning:** rörelse
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Enkät om tillgänglighet i flerbostadshus syftar till att lokalisera de lägenheter som är speciellt lättillgängliga för personer med nedsatt rörelseförmåga, att skapa sig kunskap om nuläget. Syftet är också att sprida denna kunskap om var det finns tillgängliga lägenheter till kommuninvånarna via en kartfunktion. Resultatet kan också användas av kommuner som underlag i planeringen av nya bostäder och bostadsområden samt för upprättandet av ett bostadsförsörjningsprogram. Enkäten är riktad till bostadsföretagen och tanken är att de ska genomföra inventeringen och samla in den efterfrågade informationen om fastigheterna.

Omfattning och innehåll

Enkäten innehåller nitton frågor varav en del är av rent deskriptiv karaktär såsom till exempel i vilken stadsdel fastigheten ligger. Den omfattar miljöerna från angöring ute vid gatan till entré/trapphus samt bostadskomplement. Den omfattar inget inne i bostaden, utan endast fram till lägenhetsdörren. De flesta frågor behandlar förekomsten av hiss eller trappa och antal trappsteg i de nämnda miljöerna. De behov som undersöks är tillgängligheten för personer med nedsatt rörelseförmåga samt för de som använder rollator eller rullstol. Inga subjektiva skattningar ska göras utan frågorna bygger enbart på aktuella fakta. De mått som förekommer är hämtade från boken *Bygg ikapp*.

Praktiska förutsättningar

Enkäten är webbaserad och kan fyllas i digitalt direkt. Den kan också skrivas ut och fyllas i för hand. Den utrustning som behövs förutom dator, telefon eller surfplatta är tumstock/måttband. Det finns visst utrymme för att fylla i kompletterande kommentarer. Beräknad tidsåtgång är fem till tio minuter per entré, om personen som genomför inventeringen har viss kunskap om bostadsbeståndet sedan innan. Det behövs ingen specifik utbildning för att genomföra inventering utifrån enkäten.

Resultaten från enkäten kopplas till en digital karta, genom att lokaliseringen av lägenheter med god tillgänglighet visas. För Karlskrona kommun bedöms lägenheter med hiss eller i marknivå som nås med högst två trappsteg ha en god tillgänglighet. Systemet med enkät och karta upplåts utan kostnad. Kommunal befattningshavare, oavsett var i Sverige, kan efter kontakt ges behörighet att vara administratör över önskad geografisk yta. Varje lokal administratör avgör vilka kriterier som ska gälla i den egna regionen för att informationen ska bli synlig på kartan.

Sammanfattningsvis

Enkät om tillgänglighet i flerbostadshus syftar till att lokalisera de lägenheter som är speciellt lättillgängliga för personer med nedsatt rörelseförmåga, att skapa sig kunskap om nuläget. Syftet är också att sprida denna kunskap om var det finns tillgängliga lägenheter till kommuninvånarna via en kartfunktion.

Enkät om tillgänglighet i flerbostadshus innehåller endast frågor om mått och specifika faktauppgifter om fastigheterna och inga frågor som bygger på att subjektiva skattningar eller bedömningar ska göras. Den undersöker inte tillgängligheten inne i bostaden.

Det finns inga planer på att göra några förändringar i enkäten, men kartfunktionen kan komma att utvecklas ytterligare och ska uppdateras kontinuerligt.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Karlskrona Seniorhusförening

Namn, titel: Carl Lignell, hemsidesansvarig

Telefon: 0455-31 16 26

Mail: info@seniorbo.nu

Hemsida: www.seniorbo.nu/karlskrona

Ort: Karlskrona

Funka Nu

Översikt

- **Syfte:** kunskap om nuläget, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare, övriga
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö
- **Funktionsnedsättning:** allergi, hörsel, kognitiv, rörelse, syn, övriga
- **Utbildning:** beror på uppdragets utformning
- **Kostnad:** engångskostnad

Syfte, målgrupp och inventerare

Funka Nu är ett konsultföretag som arbetar brett med tillgänglighetsfrågor, som till exempel fysisk tillgänglighet i byggd miljö och tillgänglighet på webben. De genomför inventeringar på uppdrag av olika aktörer, främst inom offentlig sektor. Inventeringsarbetet involverar stora delar av kundens organisation för att få tillgänglighet att bli en del av verksamheten. Syftet med inventeringen är att få kunskap om nuläget och för att så många hinder som möjligt ska undanröjas tas handlingsplaner fram utifrån inventeringens resultat. För att öka förståelsen och intresset för frågorna inom organisationen genomförs även kompetensutbildningar för de anställda.

Verktygets målgrupp är bred. På området tillgänglighet i boendemiljöer är den huvudsakliga målgruppen fastighetsägare samt kommuner i form av samhällsplanering. Inventeringen genomförs tillsammans av *Funka Nu* och kunden. Den tänkta användaren är främst den som är verksam i den miljö där inventeringen genomförs, exempelvis fastighetsförvaltare eller fastighetsskötare.

Omfattning och innehåll

Funka Nu fastställer kundens behov och skräddarsyr inventeringsprotokollet därefter. Arbetet sker i dialog med kunden under hela processen. Inventeringen kompletteras med kompetenshöjande insatser.

Inventeringen kan anpassas utifrån kundens önskemål om vilka miljöer som ska undersökas samt vilka funktionsnedsättningar som ska omfattas. Det finns ingen begränsning i vilka typer av funktionsnedsättningar som inventeringen kan omfatta. Inventeringsprotokollet kan täcka hela boendemiljön från fastighetsgränsen till lägenheten (tomtmark, angöringsplats, parkering, tvättstugor, gemensamhetslokaler, entréer, trappuppgångar, hiss, lägenheter, eventuella verksamhetslokaler i fastigheten etcetera), eller delar av den.

Bedömningspunkterna i inventeringsprotokollet består till största del av mätningar, med självskattningar som komplement. Bedömningspunkterna är koordinerade med gällande lagstiftning och omfattar ofta fler punkter för att värna om tillgänglighet i ett vidare perspektiv än lagen (PBL, BBR). Detta kan även anpassas i dialog med kunden.

Praktiska förutsättningar

Funka Nu kräver inga förkunskaper, men i konceptet ingår en utbildning för ökad förståelse och kunskap för frågorna inom kundens organisation. Genom utbildning vill *Funka Nu* förmedla vikten av att brister åtgärdas. Utbildningen består bland annat av en insiktsövning. I och med utbildningen får även *Funka Nu* kunskap om organisationen som kommer till nytta när åtgärdsplaner upprättas.

Vid inventeringen behövs främst måttband eller liknande. Ljusmätare, ljudmätare och vattenpass kan vara till hjälp. Kamera används när inventeringen genomförs för att dokumentera de brister som identifieras.

Inventeringsprotokollet består av ett Exceldokument och fylls i manuellt. Utifrån resultatet bedöms tillgängligheten i en handlingsplan innehållande åtgärdsförslag (vad är bristen, vad ska göras, vem ska göra) och punkter som ska utredas vidare (inventeringen fortsätter när oklarheter uppstår). Åtgärderna bedöms av *Funka Nu* och placeras i ett prioriteringssystem där åtgärderna klassas som akuta, snarast, på sikt, vid behov eller vid renoveringar.

Bedömd tidsåtgång för inventering av entré är 10 minuter och från tomtgräns till hiss 30 minuter. Priset varierar beroende på uppdragets omfattning.

Sammanfattningsvis

Funka Nu fastställer kundens behov och skräddarsyr inventeringsprotokollet därefter. Arbetet sker i dialog med kunden under hela processen. *Funka Nus* koncept stimulerar till att åtgärder genomförs, då en handlingsplan som beskriver vad som ska göras och vem som är ansvarig för att det genomförs, tas fram utifrån inventeringens resultat. Att åtgärderna i handlingsplanen har en prioriteringsordning underlättar för kunden.

Att de brister som identifierats under inventeringen dokumenteras, både i protokollet och med kamera, underlättar för de som ska utföra åtgärderna. Verktöget är flexibelt och kan anpassas för att möta olika kunders behov. Att inventeringsprocessen sker i samarbete mellan *Funka Nu* och kunden innebär att kunden är beroende av *Funka Nus* kompetens för bra resultat.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Funka Nu

Namn, titel: Tommy Hagström, rådgivare inom tillgänglighet och bemötande

Telefon: 08-555 770 92

Mail: tommy.hagstrom@funkanu.se

Hemsida: www.funkanu.se

Ort: Stockholm

Gavlegårdarna

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget, samhällsplanering, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** information saknas

Syfte, målgrupp och inventerare

Gavlegårdarnas inventeringsverktyg är en checklista som syftar till att ge kunskap om tillgängligheten i det befintliga bostadsbeståndet. Resultatet ger en bild över var tillgängliga bostäder finns, respektive saknas och kan användas i samhällsplaneringssyfte och för att upprätta åtgärdsplaner. Syftet är också att redovisa bostädernas tillgänglighetsnivå för bostadssökande, så att det ska bli lättare att hitta en lägenhet som matchar de egna behoven.

Verktygets målgrupp är fastighetsägare och ansvariga för samhällsplanering i kommunen. Den tänkta användaren av verktyget är främst de som i sin yrkesroll arbetar med fastigheter, som förvaltare.

Omfattning och innehåll

Checklistan omfattar hela boendemiljön, från tomtgränsen och in i lägenheten inklusive bostadskomplement och andra objekt som finns i boendemiljön. De olika objekten i de gemensamma utrymmena är: gångvägar, trappor utvändigt, ramper utvändigt, angöringsplats, sittplatser utomhus, parkeringsplatser, entré, hiss, trappor inomhus, ramper inomhus, miljörum, tvättstuga, förråd/rullstolsförråd. Inne i lägenheten inventeras ytterdörr, hall, kök, sovrum, toalett och balkong/altan.

Checklistan bedömer de olika miljöerna och objekten systematiskt från tomtgränsen och in i lägenheten. Bedömningspunkterna är formulerade som ja/nej-frågor och punkten markeras om den uppfylls. Till största del består punkterna av mätningar och fasta värden, men vissa självskattningar förekommer.

Checklistan omfattar rörelsenedsättning (rullstol) samt nedsatt syn. Det finns ett kompletterande dokument som visar vilka bedömningspunkter som tar hänsyn till vilka funktionsnedsättningar. Efter genomförd inventering kan resultatet jämföras med det kompletterande dokumentet och det blir då tydligt vilka behov som de inventerade miljöerna/objekten är tillgängliga respektive otillgängliga för. Detta möjliggör för boende och blivande boende att i ett senare skede kunna se för vilken funktionsnedsättning eller vilka behov som ett område eller en bostad är tillgänglig.

Checklistan är baserad på BBR och Handisams listor för tillgängliga lokaler och ställer samma krav som lagstiftning för nybyggnation.

Praktiska förutsättningar

För att genomföra inventering efter *Gavlegårdarnas* checklista behövs ingen specifik utbildning eller några förkunskaper. Vid själva inventeringen behövs instrument för mätning, som måttband eller tumstock.

Med en surfplatta eller liknande kan checklistan fyllas i redan under inventeringen, annars får man skriva ut den och fylla i för hand. Det tar uppskattningsvis 30-45 minuter att inventera entré/trapphus, beroende på objektens storlek.

Sammanfattningsvis

Gavlegårdarnas checklista ger en överblick av tillgängligheten i det inventerade bostadsbeståndet. Resultatet kan fungera som stöd i samhällsplanering, för upprättande av åtgärdsplaner och som information till nuvarande eller blivande bostadsinnehavare. Checklistan omfattar hela boendemiljön, från tomtgränsen och in i lägenheten inklusive bostadskomplement och andra objekt som finns i boendemiljön. De funktionsnedsättningar som inkluderas är rörelse (rullstol) samt nedsatt syn.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: AB Gavlegårdarna

Namn, titel: Charina Rosén, byggprojektledare

Telefon: 026-17 27 60

Mail: charina.rosen@gavlegardarna.se

Hemsida: <http://www.gavlegardarna.se>

Ort: Gävle

Housing Enabler

Översikt

- **Syfte:** bostadsanpassning, kunskap om nuläget, ny-/ombyggnation, samhällsplanering, påtryckningsmedel, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** bostadsinnehavare, fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** arbetsterapeuter, fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** hörsel, kognitiv, rörelse, syn
- **Utbildning:** ja
- **Kostnad:** engångskostnad

Syfte, målgrupp och inventerare

Housing Enabler är bland annat tänkt att användas av arbetsterapeuter för att undersöka behovet av individuell bostadsanpassning. Verktøget lämpar sig också för att kartlägga tillgängligheten på gruppnivå i ett bostadsområde eller större områden i kommunen. Resultatet kan utgöra underlag för arkitekter och fastighetsägare vid ny- och ombyggnation, dels för att undvika hinder redan på planeringsstadiet och dels för att åtgärda hinder som redan existerar. Ett annat användningsområde är för att utveckla preventiva strategier som att påverka byggprocesser och samhällsplaneringen i stort, för att förebygga aktivitetsbegränsningar och begränsad delaktighet.

Omfattning och innehåll

Bedömningar och analyser görs i tre steg. I steg 1, personkomponenten, görs en bedömning av individens funktionella begränsningar genom en intervju i kombination med observation. Bedömningen ligger till grund för en funktionsprofil. Checklistan består av 14 bedömningspunkter (8 fysiska, 3 perceptuella (syn och hörsel), 1 kognitiv, 2 beroende av förflyttningshjälpmedel). I steg 2 görs en detaljerad observation av förekomsten av miljöhinder i utomhusmiljön, i entréer, i inomhusmiljö samt hinder för kommunikation, utifrån en checklista med 161 punkter där

bedömningen grundas på officiella normer och riktlinjer. Bedömningen görs genom att man svarar ja eller nej på om en viss förutsättning är uppfylld eller inte. Vissa bedömningspunkter bygger på angivna mått medan andra utgår från subjektiva skattningar. Checklistan består av en lista med bedömningspunkter vilka bedöms på skalan 1-4 där 1 betyder ett litet problem och 4 ett väldigt stort problem. Kriterierna för skala 1-4 är fördefinierade i instrumentet. I checklistan finns också sidhänvisningar till boken *Bygg ikapp*.

I steg 3 görs en kvantifiering av tillgänglighetsproblemen i det aktuella fallet, då individens funktionella begränsningar sätts i relation till miljöns utformning. Instrumentet innehåller fördefinierade poäng som anger den grad av tillgänglighetsproblem som varje enskild bedömningspunkt i miljökomponenten genererar, i förhållande till bedömningspunkterna i personkomponenten. Funktionsprofilen och miljöhindren läggs in i ett dataprogram som räknar ut en poäng som visar på den belastning som den aktuella kombinationen av individens funktionella begränsningar och miljöns utformning orsakar. Om en individ inte har några funktionsbegränsningar blir poängen noll.

Det första och andra steget kan fungera var för sig på individnivå och steg tre behöver inte genomföras om det inte är nödvändigt.

Det har utarbetats typprofiler som kan användas istället för att göra observationer av verkliga individer. Dessa bygger på 15 års forskning och består av tänkta individer med en kombination av flera olika funktionsbegränsningar. Om man har kunskap om vilken typ av funktionsnedsättningar eller kombination av dem som de individer som förväntas bo i miljön har, kan man använda sig av typprofiler och behöver då bara samla in kunskap om miljön. Programmet kan ta fram en lista över vilka miljöhinder som är viktigast att åtgärda, givet förekomsten av vanliga funktionsnedsättningar hos en grupp av individer som man riktar in sig på. Det går att summera hur stor påverkan blir för individerna och därmed vilka hinder som är mest angelägna att åtgärda.

Det finns en reducerad checklista för screening av miljökomponenten, ett screeningverktyg. Den består av de 60 bedömningspunkter som anses vara de mest centrala för bedömning av tillgänglighetsproblem. Detta screeningverktyg ska inte användas på individnivå och inte heller om man på detaljnivå vill veta vilka hinder som ställer till mest problem.

Praktiska förutsättningar

För att kunna göra tillförlitliga bedömningar och få ett resultat av god kvalitet behövs utbildning i att använda verktyget. De som har utvecklat verktyget anordnar en fyradagars-kurs som de rekommenderar att man går. För att lära sig att använda screeningverktyget anordnas en kurs på två till tre dagar.

För bedömning på individnivå behövs kunskaper i intervju- och observationsteknik och för bedömning på gruppnivå behövs kunskaper om vilka kombinationer av funktionella begränsningar som är vanligt förekommande inom olika diagnosgrupper, sjukdomars orsaker, utbredning och förlopp samt statistik. För att genomföra en miljöbedömning är vana vid att bedöma utformning av byggd miljö samt kunskaper om normer och funktionskrav ur tillgänglighetssynpunkt en förutsättning.

Den utrustning som behövs är manual och bedömningsblanketter, tumstock, boken *Bygg ikapp* samt eventuellt programvaran *Housing Enabler 2.0*, som möjliggör en djupare analys. Det finns även en programvara som är utvecklad för handdator. Att göra en bedömning med hjälp av screeningverktyget tar upp till en halvtimme. En bedömning utifrån det fullständiga instrumentet tar upp till en timme.

För att kunna föra över resultatet till sitt fastighetsregister behövs programvaran *Housing Enabler 2.0*. Data från *Housing Enabler* kan exporteras till vilket system som helst. Det går att få hjälp med vissa anpassningar och support från dem som har utvecklat, och kontinuerligt utvecklar verktyget.

Sammanfattningsvis

Housing Enabler är ett kunskaps- och evidensbaserat verktyg och är unikt i sitt sätt att kombinera information om både människan och miljön. Det kan användas för bedömningar utifrån en rad syften såsom underlag för individuella bostadsanpassningar, nulägesanalyser, ny- och ombyggnation samt samhällsplanering. Bedömningarna är mer eller mindre tidskrävande. *Housing Enabler* omfattar många olika funktionella begränsningar och även unika kombinationer av begränsningar.

Screeningverktyget är framtaget som ett mindre tidskrävande alternativ. Utbildning i att använda *Housing Enabler* är nödvändig.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Lunds Universitet, Institutionen för hälsa, vård och samhälle

Namn, titel: Susanne Iwarsson, med dr, leg. arbetsterapeut, Björn Slaug, forskningsingenjör

Telefon: 046-222 19 40, 046-222 18 38

Mail: Susanne.iwarsson@med.lu.se, Bjorn.slaug@med.lu.se

Hemsida: www.enabler.nu

Ort: Lund

Inventeringsprotokoll för nulägesanalys, FHI

Översikt

- **Syfte:** kunskap om nuläget, ny-/ombyggnation, samhällsplanering, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** samhällsplanerare, övriga
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Det huvudsakliga syftet med *Inventeringsprotokoll för nulägesanalys* är att ge stöd till kommunala planerare med ansvar för fysisk planering, folkhälsa, samt andra – såsom bostadsföretag och hyresgästföreningar. En nulägesbild av hur bostadsområdet ser ut vid inventeringstillfället skapas. Resultatet kan också utgöra underlag för det politiska arbetet. En tydlig bild skapas över vilka kvaliteter och anordningar som finns, samt vad som behöver åtgärdas ur ett folkhälsoperspektiv. Tanken är att folkhälsoplanerare och fysiska planerare ska genomföra det här arbetet tillsammans. *Inventeringsprotokoll för nulägesanalys* kan också användas vid planering av ett nytt bostadsområde.

Omfattning och innehåll

Protokollet är tänkt att fungera som en ”kom-ihåg-lista” vid inventeringstillfället. Inventeringen genomförs på fyra nivåer: bostaden, gården, bostadsområdet och stadsdelen. Varje nivå undersöks utifrån kategorierna fysisk tillgänglighet, hälsofaktorer i miljön, samt säkerhet och trygghet. Nivån bostaden undersöker även terrängen. Nivån gården innehåller bedömning av estetik/upplevelse/stimuli. Nivån bostadsområdet och stadsdelen undersöker tillgång till service och mötesplatser/fritidsmiljö. Varje kategori är indelad i ett antal bedömningspunkter/kvaliteter. I

protokollet anges vad som ska undersökas, men inte exakt hur det ska göras. Information om detta återfinns istället i den handledning som hör till protokollet, där även referenser till lagstiftning på området finns. De funktionsnedsättningar som omfattas är rörelse och syn.

Protokollet fylls i genom att varje bedömningspunkt markeras med färgerna röd, gul, grön eller vit. Röd betyder att objektet behöver åtgärdas (åtgärdsförslag lämnas). Gul betyder oklar bedömning (kommenteras). Grön innebär att objektet inte behöver åtgärdas, medan vit betyder att bedömningen inte är relevant. Det är subjektiva skattningar som ska göras och inga mätningar. Det finns ett kommentarsfält för noteringar.

Det finns även en checklista för det förberedande arbetet som består av kategorierna ”skapa delaktighet”, ”påbörja samverkan”, ”ta fram befolkningsstatistik”, samt ”undersök vilka boendeformer som finns”. Sist i protokollet finns en ruta med förslag till hälsofrämjande åtgärder för de olika kategorierna, där man ska fylla i vad som ska göras, av vem och när det ska göras.

Förutom för gruppen äldre och för personer med funktionsnedsättning, är *Inventeringsprotokoll för nulägesanalys* även framtaget utifrån barns och ungas behov.

Praktiska förutsättningar

Det behövs inga speciella förkunskaper för att genomföra inventeringen, men det rekommenderas att flera olika professioner gör den tillsammans. Det bedöms ta cirka en dag om det finns viss kännedom om området sedan tidigare. Är området obekant eller om det är ett större bostadsbestånd kan det ta ett par dagar. Det är ingen kostnad förenad med att använda *Inventeringsprotokoll för nulägesanalys*, utan det finns fritt att tillgå på Folkhälsoinstitutets hemsida (se kontaktuppgifter).

Protokollet går inte att fylla i digitalt, det vill säga direkt på datorn, utan det får skrivas ut på papper för att fyllas i. Handledningen med frågorna behövs vid inventeringstillfället. En hel del anteckningar behöver göras och det kan vara svårt att få plats med detta på det utrymme som finns i protokollet, varför det kan vara bra att ha med sig en dator eller ett block att anteckna i. Ingen mätutrustning behövs då det enbart är subjektiva skattningar som ska göras.

Sammanfattningsvis

Det huvudsakliga syftet med *Inventeringsprotokoll för nulägesanalys* är att ge stöd till kommunala planerare med ansvar för fysisk planering, folkhälsa, samt andra – såsom bostadsföretag och hyresgästföreningar. Statens folkhälsoinstitut betonar att flera kommunala förvaltningar, representanter från bostadsbolag, samt de boende själva bör vara delaktiga i arbetet med nulägesanalysen och den påföljande behovsbedömningen. Detta för att få en bred kompetens vid bedömningen av bostadsområdet.

Frågorna är generellt hållna och kan behöva anpassas till egna behov, men protokollet fungerar som något att utgå ifrån. Många kvaliteter undersöks varav en del är ovanliga såsom förekomst av buller och luftföroreningar.

I dagsläget finns inga planer på någon vidareutveckling. Folkhälsoinstitutet planerar däremot att ta fram en utbildning där detta verktyg ingår som en del.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Folkhälsoinstitutet

Hemsida: www.fhi.se

Ort: Östersund

Kaboom

Översikt

- **Syfte:** kunskap om nuläget, ny-/ombyggnation, samhällsplanering, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** övriga
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** hörsel, kognitiv, rörelse, syn
- **Utbildning:** beror på uppdragets utformning
- **Kostnad:** engångskostnad

Syfte, målgrupp och användare

Kabooms inventeringsverktyg är en del av ett koncept som tar fram förslag på strategier för kvarboende för äldre och som ger underlag till en långsiktig bostadsförsörjningsplanering för kommuner och fastighetsägare.

Strategierna bygger på en analys av kommunens/områdets nuvarande demografi och demografiska utveckling samt en inventering av tillgängligheten i den fysiska miljön. Förslag ges på i vilka bostadsområden det är ekonomiskt motiverat att genomföra förbättringar i förhållande till demografi och kommunens eller fastighetsägarens ekonomi.

Genom inventeringen får även fastighetsägaren kunskap om nuläget i bostadsbeståndet och vilka åtgärder som är nödvändiga. *Kaboom* sammanställer en rapport som ger en överblick av nuläget. Den kan fungera som underlag för diskussion, planering och beslut bland politiker och tjänstemän. Inventeringen genomförs av en eller flera personer från kommunen/fastighetsbolaget.

Inventeringsprotokollet kan användas fristående för att identifiera brister vad gäller tillgängligheten. Däremot innehåller det inte nödvändigtvis några åtgärdsförslag.

Omfattning och innehåll

Inventeringsprotokollet tar hänsyn till individer med åldersrelaterade behov/mindre funktionsnedsättning (kognitiva, hörsel, syn), rollatoranvändare, rullstolsburna samt rullstolsburna med behov av vårdpersonal (rörelse).

Inventeringen sker i följande tre steg:

- 1) tillgängligheten till fastigheten
- 2) tillgängligheten i fastigheten och bostaden
- 3) tillgängligheten till omgivande områden, service med mera

Vilka miljöer som inventeras bestäms i dialog mellan *Kaboom* och kund. De objekt som inventeras för att bedöma tillgängligheten till fastigheten är: entré, trappuppgång, hiss, sophantering, källar-/vindsförråd, tvättstuga och gemensamhetslokal. Gällande tillgängligheten inne i fastigheten och bostaden inventeras bostadens alla rum, dörrbredd samt trösklar. När det gäller tillgängligheten till omgivande områden inventeras: närhet till offentlig och kommersiell service, gångvägar, belysning, taktila plattor, parkering samt gården.

Inventeringen består till största del av mätningar och ja-/nej-frågor med vissa skattningar.

Praktiska förutsättningar

Inventeringen görs med fördel av en person för att få likvärdiga bedömningar. *Kaboom* gör sedan en sammanställning av strategiförslag. För att kunna uppskatta de ekonomiska effekterna av åtgärderna inhämtas kunskap och kompetens från fastighetsägaren/förvaltaren.

För att använda sig av *Kabooms* verktyg behövs inga förkunskaper. *Kaboom* går igenom verktyget med kunden innan inventeringen påbörjas. För bedömning av den ekonomiska delen av åtgärdsförslagen behövs kunskap och erfarenhet av fastighetsförvaltning. Mätinstrument, exempelvis måttband, behövs vid inventeringen.

Hela processen, från det första steget till färdig rapport, tar uppskattningsvis tre månader. Tidsåtgången beror på hur stort fastighetsbestånd som ska inventeras och analyseras. Inventering av tillgängligheten till fastigheten tar uppskattningsvis 15 minuter per entré/trapphus.

Sammanfattningsvis

Kaboom kan anpassa innehållet i inventeringen efter kundens önskemål och behov. Konceptet kan vara mycket detaljerat i inventeringen, vilket möjliggör jämförelser mellan bostadsområden. Det ger fastighetsägaren god överblick över vilka åtgärder som behöver vidtas. Inventeringen blir mer tidskrävande ju fler detaljer som tas med.

En rekommendation är att börja med att inventera tillgängligheten till fastigheten, då den oftast är den dyraste att åtgärda. Med resultatet av den inventeringen kan man sedan gå vidare och se i vilka fastigheter det kan vara lönsamt att anpassa tillgängligheten inne i bostaden.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Kaboom AB

Namn, titel: Andrus Kolga, organisations- och managementkonsult

Telefon: 070-567 21 39

Mail: andrus.kolga@kaboom.se

Hemsida: <http://www.kaboom.se>

Ort: Uppsala

Malmö kommunala bostadsbolag, MKB

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** fastighetsägare
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekt:** trapphus/entré
- **Funktionsnedsättning:** rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Syftet med *Malmö kommunala bostadsbolags* inventeringsverktyg är att kartlägga hur tillgängligheten ser ut i det befintliga bostadsbeståndet, att göra en nulägesanalys och med den som utgångspunkt ge information vid uthyrning om var det finns lägenheter med god tillgänglighet. Lägenheter ska kunna matchas med individers behov. Syftet är också att ta fram förslag på åtgärder utifrån kartläggningen. Målgruppen är fastighetsägare och tänkta inventerare är fastighetsförvaltare.

Omfattning och innehåll

Checklistan omfattar 16 bedömningspunkter som alla är utformade som ja-/nej-frågor. Det som undersöks är gångvägen fram till entrén, entrén och trapphuset. Inga gemensamma utrymmen omfattas och inte heller något inne i lägenheten.

Resultatet från inventeringen genererar en nivå, från 0 till 5, för varje trapphus/entré. Nivåindelningen är gjord utifrån olika grupper av äldre med olika typer av behov. Nivå 5 är tillgänglig för personer som inte kan gå i trappor, som använder rollator eller rullstol och måste ha dem med in i bostaden. Nivå 1 är tillgänglig för personer som kan gå i trappor utan gånghjälpmedel (möjligtvis käpp), men kan ha balanssvårigheter och nedsatt kraft. Nivå 0 innebär att något av kraven i nivå 1 inte tillgodoses. Alla krav på en nivå måste vara uppfyllda för att komma upp i nästa.

Sex av bedömningspunkterna i checklistan ingår inte som underlag för nivåbestämning. Det finns även punkter som undersöker tillgängligheten för personer med viss synnedsättning. I en kommentarruta kan ytterligare observationer registreras. Verktøget innehåller både mätningar och subjektiva bedömningar. Måtten är baserade på BBR och boken *Bygg ikapp*.

Praktiska förutsättningar

Checklistan består av ett Excelark. Den enda utrustning som behövs är en tumstock eller ett måttband. Antingen kan checklistan fyllas i för hand med papper och penna eller direkt i en dator, surfplatta eller dylikt. Det finns ingen handbok att tillgå om hur bedömningarna ska göras och det krävs ingen utbildning för att genomföra inventeringen. Tidsåtgången uppskattas till 15 minuter per entré, men om den som inventerar har kunskap om fastigheterna sedan tidigare, kan det gå fortare. Checklistan får användas efter kontakt med *MKB*. Det finns inget material som ligger fritt tillgängligt på nätet.

Sammanfattningsvis

Syftet med *Malmö kommunala bostadsbolags* inventeringsverktyg är att kartlägga hur tillgängligheten ser ut i det befintliga bostadsbeståndet och med den som utgångspunkt vid uthyrning informera om var det finns lägenheter med god tillgänglighet. Syftet är också att ta fram förslag på åtgärder utifrån kartläggning. Målgruppen är fastighetsägare och tänkta inventerare är fastighetsförvaltare.

Resultatet från inventering utifrån *MKB*:s checklista är inte heltäckande utan indikerar hur tillgängligt bostadsbeståndet är. Det är lätt att få en uppfattning av hur tillgängligt det är eftersom varje entré nivåbestäms på en skala från 0 till 5, där kraven för de olika nivåerna är tydliga. Befintliga eller kommande bostadsinnehavare kan utifrån nivåindelningen göra en bedömning av vilken tillgänglighetsnivå de behöver. Eftersom subjektiva bedömningar och tolkningar ska göras rekommenderas att fler än en person genomför inventeringen.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Malmö kommunala bostadsbolag

Namn, titel: Anna Wiking, konceptutvecklare för MKBs seniorstrategi

Telefon: 040-31 36 76

Mail: anna.wiking@mkbfastighet.se

Hemsida: www.mkbfastighet.se

Ort: Malmö

Micasa besiktningsprotokoll

Översikt

- **Syfte:** kunskap om nuläget, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** fastighetsägare
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekter:** bostadskomplement, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** hörsel, rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Micasa besiktningsprotokoll används i syfte att få en överblick över tillgängligheten i befintligt bostadsbestånd. Inventeringarna identifierar vilka fastigheter som är tillgängliga och vilka brister som finns. Med besiktningsprotokollet kan även förslag på åtgärder tas fram.

Den tänkta målgruppen är fastighetsägare som vill få en överblick över beståndet och kunskap om nuläget. Den tänkta inventeraren är fastighetsförvaltare.

Omfattning och innehåll

Besiktningsprotokollet består av tre delar vilka är:

- A med information om fastigheten
- B består av checklistan med bedömningspunkter
- C redovisar B-delens brister samt åtgärdsförslag med prioritering

B-delen består av cirka 150 bedömningspunkter som är koordinerade med lagstiftning för nybyggnation då de är framtagna utifrån BBR. Protokollet hänvisar till avsnitt i *Bygg ikapp* för att klargöra vad som gäller. Vissa punkter håller även Micasa-standard, vilken ställer högre krav än lagstiftningen.

Del C hanterar anmärkningarna som identifierats vid genomgången av del B. Här antecknas de punkter som inte har blivit godkända, där anmärkning/åtgärd görs. Åtgärderna rangordnas på en skala mellan 1 och 3,

beroende på hur åtgärden prioriteras. Prioritet 1 betyder att åtgärden är akut, prioritet 2 innebär att åtgärden är av underhållskaraktär och ska vara genomförd inom ett år, prioritet 3 betyder att åtgärden är mer omfattande och planeras genomföras i samband med reoveringar eller ombyggnationer.

Till största del berör punkterna i protokollet rörelsenedsättningar och framkomlighet för rullstolsburna och rollatoranvändare. Det finns vissa frågor som berör synnedsättningar och hörselnedsättningar.

De objekt som inventeras är: angöringsplats, parkering, entré, särskild entré, trapphus, trappor, hiss, samlingssal/gemensamhetslokal och uteplats. Även belysning, orientering, skyltning, ljudklimat och luftkvalité bedöms. Micasa AB förvaltar till största del vård- och omsorgsboenden och därför innehåller protokollet punkter om exempelvis reception och R-WC (handikapptolett) i de allmänna utrymmena. Om dessa punkter inte är aktuella kan de strykas. Frågorna består huvudsakligen av mätningar, med inslag av subjektiva bedömningar.

Praktiska förutsättningar

För att använda sig av detta besiktningsprotokoll behövs ingen utbildning eller några särskilda förkunskaper. Mätinstrument i form av måttband eller liknande behövs. Andra behjälpliga instrument är: avståndsmätare, grad/lutningsmätare samt instrument för att mäta dörrens tröghet, men de utgör inte krav för inventeringen. För att tydligare kunna beskriva identifierade brister dokumenteras dessa med kamera.

Det tar uppskattningsvis 15 minuter att inventera en entré. Hur lång tid det tar att inventera en fastighet eller ett fastighetsbestånd beror på omfattningen. Det går fortare att inventera ju mer vana man har. Det kostar ingenting att ta del av *Micasa besiktningsprotokoll* men det är inte tillåtet att sprida eller publicera det.

Sammanfattningsvis

Micasa besiktningsprotokoll används i syfte att få en överblick över tillgängligheten i befintligt bostadsbestånd. Målgruppen är huvudsakligen fastighetsägare. För att använda sig av detta besiktningsprotokoll behövs ingen utbildning eller några särskilda förkunskaper. Protokollets struktur är pedagogisk. Om man är osäker över bedömning av någon punkt finns det hänvisningar till aktuella avsnitt i *Bygg ikapp*, vilket gör att protokollet i sig

inte är så omfattande. Den prioritering av åtgärder som finns i verktyget underlättar genomförandet av åtgärder.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Micasa Fastigheter AB

Namn, titel: Stig Samuelsson, projektledare

Telefon: 08-500 360 99

Mail: stig.samuelsson@micasa.se

Hemsida: <http://www.micasa.se/>

Ort: Stockholm

Micasa kriterieprotokoll

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget
- **Målgrupp:** fastighetsägare
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekter:** bostadskomplement, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** hörsel, rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Micasa har utvecklat ett kriterieprotokoll som komplement till sitt besiktningsprotokoll. Genom kriterieprotokollet kan en fastighets tillgänglighet redovisas för de boende och för besökande. Tillgänglighetsnivån redovisas på en tregradig skala mellan 3 och 5.

Målgruppen är fastighetsägare och den tänkta inventeraren är fastighetsförvaltare.

Omfattning och innehåll

Kriterieprotokollet för klassificeringen består av tre delar, där fastigheten klassificeras i tre kategorier: rörelsenedsättning, synnedsättning samt hörselnedsättning. Varje del inventeras och klassificeras för sig och den uppnådda nivån redovisas genom skyltning vid entrén.

I kriterieprotokollet har bedömningspunkterna värderats utifrån olika nivåer, där nivå 3 är den lägsta och nivå 5 är den högsta tillgänglighetsnivån. För att nå upp till en viss nivå måste alla kriterier inom den nivån vara uppfyllda. Vilken nivå som uppfylls kan variera mellan de olika protokollen.

De objekt som omfattas av kriterieprotokollet är: gångväg, handikapparkering, angöringsplats, entré, byggnaden, korridor, samlingsal, uteplats, R-WC och reception. Bedömningspunkterna består till stor del av subjektiva skattningar, men även av vissa mätningar (exempelvis ramplutningar och dörrbredder). Micasa förvaltar till största del vård- och

omsorgsboenden och därför innehåller protokollet objekt som exempelvis reception och R-WC i de allmänna utrymmena. Om dessa punkter inte finns i det egna fastighetsbeståndet kan de strykas.

Bedömningspunkterna är utvalda och klassificerade i dialog med representanter från brukarorganisationer. Kriterieprotokollet fungerar som ett komplement till besiktningssprotokollet, men kan även användas fristående.

Praktiska förutsättningar

För att använda sig av *Micasa kriterieprotokoll* behövs ingen särskild utbildning eller några speciella förkunskaper. För att besvara frågorna behövs ett måttband eller liknande mätinstrument. Det tar uppskattningsvis 15 minuter att inventera en entré.

Det kostar ingenting att ta del av *Micasa kriterieprotokoll*. Det är däremot inte tillåtet att sprida eller publicera det. Micasa:s skylt är inte varumärkesskyddad – samma layout och design får användas, dock inte samma färger. Micasa rekommenderar att SIS-klassade symboler används.

Sammanfattningsvis

Inventering utifrån *Micasa kriterieprotokoll* visar hur fastigheters tillgänglighet varierar för olika personer, trots att de har samma funktionsnedsättning eftersom bedömningspunkterna är uppdelade på olika nivåer. När de olika nivåerna redovisas kan en person själv avgöra om det är ett lämpligt boende eller inte.

För att använda sig av *Micasa kriterieprotokoll* behövs ingen särskild utbildning eller några speciella förkunskaper och det kostar ingenting att ta del av.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Micasa Fastigheter AB

Namn, titel: Stig Samuelsson, projektledare

Telefon: 08-500 360 99

Mail: stig.samuelsson@micasa.se

Hemsida: <http://www.micasa.se/>

Ort: Stockholm

TIBB – Tillgänglighet i befintligt bostadsbestånd

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget, upprätta åtgärdsplaner
- **Målgrupp:** fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, trapphus/entré, utemiljö
- **Funktionsnedsättning:** rörelse, syn
- **Utbildning:** ja
- **Kostnad:** årlig avgift

Syfte, målgrupp och inventerare

Syftet med *TIBB* är att få kunskap om nuläget i bostadsbeståndet. Syftet är också att resultatet från inventeringen ska kunna användas för information till befintliga eller potentiella bostadsinnehavare och för att upprätta åtgärdsplaner. Målgruppen är fastighetsägare och kommuner. Fastighetsförvaltare är den yrkesgrupp som är tänkt att genomföra inventeringen.

Omfattning och innehåll

TIBB bygger på ett besiktningsprotokoll med 14 bedömningspunkter där data från en fysisk inventering registreras. Dessa data lagras sedan i ett dataverktyg. Vid inventering med *TIBB* sker en nivåbestämning av tillgänglighet från 0 till 5, med specifika krav för respektive nivå och en stigande grad av framkomlighet/tillgänglighet. Det är egenskaper vid och i byggnadens entréer och respektive trapphus som utgör underlag för nivåbestämningen. I nivå 1 är entrén tillgänglig för personer som kan gå i trappor och inte använder något gånghjälpmedel, men som kan ha balanssvårigheter samt viss nedsatt kraft och syn. I nivå 5 är entrén tillgänglig för personer som inte kan gå i trappor och som använder rullstol eller rollator och som måste ha dem med sig hela vägen in i bostaden.

Från dataverktyget går det att plocka ut rapporter som visar entréernas befintliga tillgänglighetsnivå, samt vilka åtgärder som krävs för att uppnå nästa nivå. I inventeringsprotokollet finns också bedömningspunkter för att

undersöka tillgängligheten för soprum, tvättstuga, eventuella gemensamhetslokaler och toaletten där samt gården och dess uteplatser. Vissa bedömningspunkter innehåller måttangivelser medan andra innebär att subjektiva skattningar ska göras, av till exempel vad som är en tung dörr och en bra belysning. Med hjälp av en sökfunktion går det att få information om statusen på respektive bedömningspunkt per entré, fastighet och område. Verktøget ger kunskap om nuläget och en bild av vad som fungerar och vad som inte gör det, samt rekommendationer för vad som bör åtgärdas för att uppnå nästa tillgänglighetsnivå.

Praktiska förutsättningar

Den eller de personer som ska genomföra inventeringen behöver kunskap om hur det är att ha en funktionsnedsättning för att kunna göra bra bedömningar. Därför rekommenderas så kallad insiktsövning. Det är också en fördel med kunskaper om fastighetsförvaltning och underhållsplanering. En introduktionsdag anses lämpligt. Det går rätt snabbt att inventera med *TIBB* om du behärskar verktøget. Uppskattad tidsåtgång är cirka 15 minuter per entré. Måttband eller tumstock behövs för att kunna mäta vissa mått.

En årlig avgift betalas för att få använda verktøget. Då ingår en handbok, inventeringsprotokoll och ett dataverktyg att registrera sina fastigheter i. En webbapplikation till *TIBB* är framtagen, vilket innebär att det går att komma åt sitt material från vilken enhet som helst genom att logga in med sitt lösenord. Det är plattformsbaserat och det går redan på plats vid inventeringen att fylla i protokollet i dataverktyget. Den möjligheten sparar tid. Support kan ges via e-post eller telefon. Kontinuerliga uppdateringar görs och informeras om till medlemmar. Det ingår ett administrativt konto i den årliga avgiften. Det går att få tillgång till fler konton för att registrera in uppgifter i systemet. Utöver det finns möjlighet att få läskonto till dataverktyget för en eller ett par personer.

Sammanfattningsvis

Inventering med *TIBB* ger en överblick och kunskap om det egna beståndet som sedan kan anpassas till olika grupper av boende. Resultatet kan utgöra underlag för åtgärdsplanering.

Hjälpmiddelsinstitutet ser flera utvecklingsmöjligheter som till exempel att lägga till parametrar som undersöker tillgängligheten inne i bostaden, att ge samlade rekommendationer för hur de olika nivåerna kan uppfyllas och att

även den gemensamma delen till och från fastigheten ingår i nivåklassificeringen.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Hjälpmedelsinstitutet

Namn, titel: Ulrika Gani, Mikael Holmgren

Telefon: 08-620 17 14, 08-620 18 49

Mail: ulrika.gani@hi.se, mikael.holmgren@hi.se

Hemsida: www.hi.se/tibb

Ort: Stockholm

T-märkning i befintligt bestånd

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget, samhällsplanering
- **Målgrupp:** fastighetsägare, kommuner
- **Inventerare:** fastighetsförvaltare
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, utemiljö, trapphus/entré, övriga
- **Funktionsnedsättning:** rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Det främsta syftet med *T-märkning* är att få fram information om tillgängligheten i det befintliga bostadsbeståndet, för att använda vid uthyrning av bostäder. Den eventuella hyresgästen ska få kunskap om hur pass tillgänglig bostaden är och kunna välja bostad utifrån sina behov. Den syftar också till att fastighetsägaren ska få kunskap om hur tillgängligheten ser ut i bostadsbeståndet, att det upprättas en nulägesanalys. Den information som tas fram om var de tillgängliga lägenheterna finns och hur många de är, kan även utgöra en viktig del i samhällsplaneringen.

Målgruppen är fastighetsägare och samhällsplanerare. Den tänkta inventeraren är fastighetsförvaltare. Det är inget verktyg för att ta fram åtgärdsplaner, men det kan vara en början för att se om det finns potential för att genomföra förbättringsåtgärder.

Omfattning och innehåll

Inventeringsprotokollet innehåller 14 bedömningspunkter och undersöker tillgängligheten inne i bostaden, i trapphuset och entrén samt utemiljön. Den omfattar också tillgång till service såsom samlingslokal, dagligvarubutik och flexlinje bland annat. Det är främst framkomlighet med rollator som undersöks, men även framkomlighet med rullstol till viss del. Det finns också bedömningspunkter som tittar på tillgängligheten för personer med

synsättnings. *T-märkning* bygger inte på lagstiftning och är enbart tänkt att användas i befintligt bostadsbestånd.

Göteborgs Stad har utarbetat en modell för att tillgänglighetsinventera sina bostäder i befintligt bostadsbestånd, där de tre första bedömningspunkterna i checklistan ingår för att bostaden ska kunna T-märkas. De tre punkterna anger om lägenheten ligger i markplan eller kan nås med hiss, höjden på trösklarna i lägenheten samt om man kan komma in och vända med en rullator i badrummet.

Praktiska förutsättningar

Inventeringsprotokollet innehåller bedömningspunkter där vissa mått ska anges, men även punkter där subjektiva bedömningar ska göras. För att kunna göra bra bedömningar behövs kunskap om hur det är att ha en funktionsnedsättning och det rekommenderas att man genomför en insiktsövning. Hur lång tid det tar att inventera utifrån hela protokollet går inte att säga. Det beror helt och hållet på hur fastigheten ser ut, hur många lägenheter den består av och om de är likadana eller inte.

Den enda utrustning som behövs är ett måttband. Checklistan, i form av en Excel-fil, samt en broschyr med närmare förklaringar till de olika bedömningspunkterna finns fritt att tillgå på nätet (se kontaktuppgifter). Det är också fritt att använda begreppet T-märkning för sina tillgängliga bostäder. Fastighetskontoret i Göteborgs Stad kan ge viss support.

Sammanfattningsvis

Det främsta syftet med T-märkning är att få fram information om tillgängligheten i det befintliga bostadsbeståndet, för att använda vid uthyrning av bostäder. Informationen som tas fram är också användbar, tillsammans med kompletteringar, för att göra åtgärdsplaner inför renoveringar och andra kompletteringar i bostadsbeståndet. Målgruppen är fastighetsägare och samhällsplanerare. Den tänkta inventeraren är fastighetsförvaltare.

Göteborgs Stads modell för T-märkning av lägenheter är enkel att använda med endast tre bedömningspunkter och det finns inga planer på att utöka med fler punkter. Det finns heller inga planer på att vidareutveckla hela inventeringsprotokollet. Det är dock fritt för var och en att utveckla det utifrån egna behov.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Göteborg Stad, Fastighetskontoret

Namn, titel: Bell Andersson

Telefon: 031-368 00 00

Mail: bell.andersson@fastighet.goteborg.se

Hemsida: www.boendeportalen.gbg.se

Ort: Göteborg

Wikman-konsult

Översikt

- **Syfte:** boendeinformation, kunskap om nuläget, samhällsplanering
- **Målgrupp:** kommuner, fastighetsägare
- **Inventerare:** övriga
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, trapphus/entré, utemiljö, övriga
- **Funktionsnedsättning:** kognitiv, rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** engångskostnad

Syfte, målgrupp och inventerare

Tillgänglighetsinventeringar är en av grunderna i *Wikman-konsults* arbete med framtagandet av bostadsförsörjningsstrategier för kvarboende för äldre. Utifrån inventeringar i befintligt bostadsbestånd, utredningar av behovet av tillgängliga bostäder nu och på längre sikt, med hjälp av kunskap om den demografiska utvecklingen samt en analys av sambandet där emellan tas en planering för tillgängligheten i det befintliga beståndet fram. Till det kommer även planering för behovet av vård- och omsorgsboenden, trygghetsboenden, seniorboenden med mera. Resultatet av arbetet kan även användas som diskussionsunderlag på politisk nivå.

Inventeringen sker huvudsakligen som underlag för samhällsplanering, men inventeringen synliggör även vilka brister som finns. Målgruppen för verktyget är kommunernas samhällsplanering och beslutsfattare, så väl politiker som tjänstemän samt fastighetsägare. Inventeringen genomförs av *Wikman-konsult*.

I en analys kopplas inventeringens resultat samman med utredningen av den demografiska utvecklingen. Med de underlagen kan en analys av kommunens områden göras och var tillgängligheten behöver prioriteras blir tydligt. I samarbete med kunden tas en kalkyl över det framtida behovet av vård- och omsorgsboenden, trygghetsboenden, seniorboenden och ökad tillgänglighet i det ordinarie bostadsbeståndet fram.

Omfattning och innehåll

Tillgängligheten inventeras utifrån äldres behov med fokus på rollatoranvändare, rullstolsanvändare, nedsatt syn och vissa kognitiva funktionsnedsättningar. Tillgängligheten redovisas i tre nivåer: *bra tillgänglighet, med svårighet tillgängligt* och *ej tillgängligt*. *Bra tillgänglighet* innebär full rullstolstillgänglighet, *med svårighet tillgängligt* innebär att det finns enstaka trappsteg och är tillgängligt för de med rollator som kan gå i trappor, *ej tillgängligt* innebär att det bara är tillgängligt för de som inte använder gånghjälpmedel och inte har balanssvårigheter.

De miljöer som inventeras är hela bostadsområdet, från tillgängligheten i själva bostadsområdet fram till lägenhetsdörren. Objekten är bland annat gångvägar, områdets orienterbarhet och sikt, viloplats, parkering, nivåskillnader, belysning, entrén, trapphuset, soprum samt närheten till service, affärer, kollektivtrafik med mera. Bedömningspunkterna består av mätvärden och är koordinerade med lagstiftning för nybyggnation.

Praktiska förutsättningar

Inventering som genomförs av *Wikman-konsult* tar uppskattningsvis två månader för ett bestånd om 10 000 lägenheter, beroende på hur det ser ut. Därefter tar det övriga arbetet ytterligare en månad. För genomförandet av hela konceptet tar det då ungefär tre månader. Kostnaden varierar beroende på uppdragets omfattning, men konceptets alla delar med cirka 10 000 lägenheter kostar ungefär 285 000 kronor.

Sammanfattningsvis

Utifrån inventeringar i befintligt bostadsbestånd, utredningar av behovet av tillgängliga bostäder nu och på längre sikt, med hjälp av kunskap om den demografiska utvecklingen samt en analys av sambandet där emellan tas en planering för tillgängligheten i det befintliga beståndet fram. Det går jämförelsevis snabbt att inventera en kommuns bostadsbestånd och resultatet ger en översikt över hela kommunen. *Wikman-konsult* ger inga direkta åtgärdsförslag för varje objekt.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Wikman-konsult AB

Namn, titel: Leif Wikman

Telefon: 0920-20 06 82

Mail: info@wikman-konsult.se

Hemsida: www.wikman-konsult.se

Ort: Luleå

Växjö kommun – råd och riktlinjer

Översikt

- **Syfte:** ny-/ombyggnation
- **Målgrupp:** kommuner
- **Inventerare:** arkitekter
- **Miljö/aspekt:** bostadskomplement, inne i bostaden, trapphus/entré, utemiljö
- **Funktionsnedsättning:** rörelse, syn
- **Utbildning:** nej
- **Kostnad:** nej

Syfte, målgrupp och inventerare

Råd och riktlinjer säkerställer att ny- och ombyggnationer blir tillgängliga redan vid projektering, innan bygglovsskedet, och minskar behovet av anpassningar i efterhand. Målgruppen för verktyget är kommuner och den som är tänkt att genomföra inventeringen är arkitekt.

Omfattning och innehåll

Råd och riktlinjer ser till tillgängligheten för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga. Programmets bedömningspunkter bygger på gällande lagstiftning, som PBL, BBR, HIN samt svensk standard (SS 912421:2006). Utöver boendemiljöer som inomhus, utomhus, tvättstuga, sophus med mera tar programmet även upp allmänna miljöer där HIN gäller. Bedömningspunkterna består av mätningar.

När bygglov söks ska det redovisas hur programmets bedömningspunkter hanterats i ritningarna. Detta kontrolleras av en bygglovsarkitekt innan bygglovsansökan godkänns. Programmet fastställer lägsta nivå av tillgänglighet i den fysiska utformningen. Om alternativa utformningar än de som presenteras i programmet används, måste de redovisas och motiveras samt vara minst lika bra som programmets lösning.

Praktiska förutsättningar

För att använda sig av *Råd och riktlinjer* behövs ingen ytterligare utbildning än arkitektens yrkeskompetens. Programmet får användas kostnadsfritt av andra kommuner och aktörer och hämtas på Växjö kommuns hemsida (se kontaktuppgifter).

Sammanfattningsvis

Programmet säkerställer att ny- och ombyggnation blir tillgänglig från början och minskar därmed framtida kostnader för bostadsanpassning. Det skapar även en dialog mellan kommun och byggherre. Programmet ger ett bra stöd åt bygglovsarkitekterna om de skulle ha eventuella anmärkningar på bygglovsansökan, eftersom de då kan hänvisa till det skrivna och antagna programmet.

I och med att Råd och riktlinjer sträcker sig längre än aktuell lagstiftning går det inte att kräva av de aktörer som redan följer lagstiftningen att de även ska uppfylla programmets krav, men de rekommenderas att göra det. Ett tips till arkitekter är att ta hänsyn till kraven redan från början, istället för att anpassa en redan ritad byggnad. I Växjö kommun är programmet antaget av byggnadsnämnden för att få större tyngd.

Kontaktuppgifter

Företag/organisation: Växjö kommun, stadsbyggnadskontoret

Namn, titel: Jonas Yngström, bygglovsarkitekt

Telefon: 0470-43 608, 070-555 89 93

Mail: jonas.yngstrom@vaxjo.se

Hemsida: <http://www.vaxjo.se/Bygga--Boende/Bygga-tomt--och-markfragor/Bygglov/>

Ort: Växjö

3. Intervjuer med sakkunniga

I detta kapitel redovisas utdrag ur intervjuer som vi har genomfört med två sakkunniga inom tillgänglighetsområdet: Leif Jahlenius och Mai Almén. Intervjuerna genomfördes för att ge oss en bakgrund på området. Vi har valt att ha med utdrag ur dem för att sätta in frågan om tillgänglighet i ett större sammanhang och skapa ökad förståelse på området.

Intervju med Leif Jahlenius

Leif Jahlenius är arkitekt och har lång erfarenhet av arbete med tillgänglighetsfrågor, bland annat som chef för bostadsanpassningsavdelningen i Stockholms stad. Han är expert inom bostadsanpassningsområdet och tidigare ordförande för Föreningen kommunala bostadsstöd. Idag jobbar Leif mest som utbildare på konsultbasis för det egna bolaget LJ-Utbildning med frågor om bostadsanpassning och förbättring av tillgängligheten för att möjliggöra kvarboende.

Vad är din uppfattning om arbetet med tillgänglighetsfrågorna på ett nationellt plan?

– Trots en bygglagstiftning som i 45 år krävt tillgänglighet i bostadshus byggs det fortfarande otillgängligt. Dessvärre är det snarare i undantagsfall som det blir tillgängligt. Det innebär att det stora flertalet av de befintliga bostäder som vi har är otillgängliga. Då tillgänglighet inte är säljande och inte löses via en marknad, borde det kanske vara den viktigaste uppgiften för samhället att med bygglagstiftningen se till att det blir tillgängligt, bland annat för att människor ska kunna bo kvar hemma. Det är samhället som får betala för otillgängligheten via bostadsanpassningsbidrag, särskilda boenden med mera. Önskan är att man från nationellt håll sa att nu jobbar vi stenhårt för det här, men steget till handling är långt. Tillgängligheten i befintliga bostäder skulle kunna förbättras med relativt enkla medel för de människor som bor där. En väg att nå dit är via en enkel justering av lagstiftningen för bostadsanpassning, så att bidrag också kan beviljas till vissa generella åtgärder. Det skulle kunna ge snabba resultat.

Hur ser det ut på kommunal nivå?

– Byggnadsnämndernas uppgift är att se till att bygglagstiftningen följs, men de driver sällan tillgänglighetsfrågan trots att det ofta blir kommunerna

som får stå för konsekvenserna av otillgänglighet. Eftersom det även hos byggherrar många gånger finns ett motstånd mot ökad tillgänglighet så blir resultatet otillgängliga miljöer som är alldeles onödiga egentligen. Jag tror att det handlar om att det finns en okunskap och ibland även om ett ointresse och att dessa frågor ges låg prioritet. Tillgänglighet är ganska enkelt att åstadkomma och det är samhället som får betala för en bristande sådan.

Det talas idag om att nya generationer äldre kan planera för sitt eget framtida boende. Hur ser du på det?

– En tillgänglig bostad är en socioekonomisk fråga. De som har råd att köpa sig en tillgänglig lägenhet gör det. Men många av de som idag bor i trevåningshus utan hiss har inte råd att flytta till något nytt. Det är en stor grupp som vi måste planera för. Vi har inte råd att bygga om alla dessa bostäder så att de får en full tillgänglighet, men vi kan med relativt enkla medel förbättra tillgängligheten, genom till exempel dörröppnare och stadiga ledstänger, så att människor kan bo kvar längre och med högre livskvalitet.

Vad anser du är viktigt att tänka på vid val av inventeringsverktyg?

– Det är viktigt att fundera igenom syftet med inventeringen och vad man faktiskt är beredd att göra något åt utifrån till exempel sina ekonomiska förutsättningar, mål och de behov av åtgärder som finns i fastigheten respektive området som till exempel stambyten, ombyggnad av entréer och omläggning av gångvägar. Att först samla in ett mycket stort material med mängder av uppgifter och sedan prioritera i efterhand, när åtgärdsprogram ska tas fram, leder dessvärre ofta till att inventeringen hamnar i bokhyllan. Att först bestämma syftet med inventeringen, vad man är beredd att göra något åt och därmed vilken information som behöver samlas in och välja verktyg utifrån det, gör inventeringsprocessen enklare och mindre tidskrävande.

Intervju med Mai Almén

Mai Almén är utbildad arkitekt och engagerad och drivande i tillgänglighetsfrågor. Hon är sakkunnig i tillgänglighetsfrågor enligt PBL. Mai har länge arbetat som konsult, föreläsare och utbildare med planering och utformning av fysisk miljö och hur den ska fungera för alla – oavsett eventuell funktionsnedsättning.

Vad säger du som sakkunnig enligt PBL om lagstiftningen, är den tillräcklig för att säkerställa tillgängligheten?

– Problemet med dagens lagstiftning är inte att den inte är bra, utan att den

inte följs. Anledningarna kan vara brist på kunskap om och förståelse för tillgänglighetsfrågor och hur de ska hanteras, från kommunernas och byggherrarnas sida. Idag finns det mått i lagstiftningen som anger vad som är tillgängligt, jämfört med tidigare då lagen var mer generell.

Lagstiftningen måste vara detaljerad och innehålla måttangivelser för att arkitekten ska kunna rita rätt från början. Måtten är även viktiga vid inventeringar. Om inventeringen bygger på självskattningar där man ska svara på om en lutning är *lagom* eller *lämplig* blir bedömningen subjektiv. Om man däremot mäter och anger måtten för hur högt ett objekt är eller vilken grad av lutning det har bygger resultatet på objektiva fakta.

Hur kan man säkerställa att nybyggnation blir tillgänglig och användbar?

– För att inte glömma bort eller prioritera bort tillgänglighetsfrågorna är det viktigt att de beaktas genom hela planeringsprocessen. Till att börja med kan frågorna tas upp i översiktsplanen och även i detaljplaner och områdesbestämmelser. Att definiera tillgängligheten i detaljplaner och områdesbestämmelser ger tyngd till frågorna då de är juridiskt bindande.

Vad är viktigt att tänka på när det gäller tillgänglighetsinventeringar?

– Majoriteten av de inventeringsmallar som används idag är objektfokuserade och ofta missas helhetssynen och kopplingen mellan olika miljöer och objekt. Det är viktigt att ta med helheten, se förflyttningsmönster och hur olika miljöer och objekt kopplas till varandra. Det spelar ingen roll hur tillgängligt ett objekt eller en miljö är om det inte är tillgängligt att ta sig till, från eller mellan olika objekt.

4. Diskussion

Uppdraget med att ta fram katalogen har varit komplext och det har inte alltid varit lätt att föreställa sig hur slutprodukten skulle komma att se ut. Det har varit en process där strukturen har vuxit fram successivt. Uppdraget bestod dessutom i att göra en neutral beskrivning av verktygen, vilket innebar att de värderingar som kom fram i intervjupersonernas beskrivningar behövde bearbetas och neutraliseras. Detta innebär att läsaren själv får göra en bedömning av varje verktygs användbarhet i den valda miljön.

Katalogen är tänkt att ge en exempelsamling över de verktyg som finns för inventering av tillgänglighet i boendemiljöer. Vi är medvetna om att detta kommer att förändras över tid. Verktyg kan bli inaktuella, de kan utvecklas ytterligare och nya kan komma till. Dessutom är de verktyg som beskrivs i katalogen resultatet av ett urval som vi har gjort och ger ingen heltäckande bild av de verktyg som finns. Även om vi har ägnat mycket tid åt att undersöka så många verktyg som möjligt, gör vi inte anspråk på att katalogen ger en total bild. Dessutom ingick det i uppdraget att visa på bredden av de verktyg som finns och inte att beskriva flera likadana. Vi har därför valt bort en del verktyg. För den som är intresserad av vilka vi har valt bort och skälen till det kan läsa bilaga 2.

Sammanställningen av verktygen visar att samtliga verktyg, utom det som är program för nybyggnation är för det befintliga bostadsbeståndet. Lite mindre än hälften syftar till att få fram underlag till samhällsplanering och att ta fram information som kan användas gentemot nuvarande eller kommande bostadsinnehavare. 13 stycken har kommuner och fastighetsägare som målgrupp.

Fastighetsförvaltare är tänkt inventerare för en majoritet av verktygen. Tre av verktygen har arkitekter som tänkta inventerare och två har bostadsinnehavare respektive arbetsterapeut. För endast två av verktygen krävs speciell utbildning i att använda verktyget. För två andra beror det på uppdragets utformning om det krävs någon utbildning eller inte.

Samtliga verktyg omfattar tillgängligheten i trapphus/entré och nästan samtliga omfattar utemiljön och bostadskomplement. 11 av 17 hanterar miljön inne i bostaden.

För fyra av verktygen utgår en engångskostnad. Ett har istället en årlig kostnad och för ett annat är det oklart om kostnad ska utgå eller inte. Resterande verktyg är kostnadsfria att använda.

Av vår sammanställning över inventeringsverktyg för boendemiljöer blir det tydligt att det finns vissa typer av funktionsnedsättningar som inte finns representerade. Samtliga verktyg som är med i katalogen tar hänsyn till rörelsenedsättningar. Alla utom ett omfattar synnedsättning. 6 av 17 hanterar hörselnedsättning och sju stycken hanterar kognitiva funktionsnedsättningar. Två verktyg undersöker tillgängligheten för personer med allergi. Vi kan konstatera att det framför allt är fysiska funktionsnedsättningar som verktygen hanterar. Kognitiva funktionsnedsättningar är dåligt representerade och det finns funktionsnedsättningar som inte alls finns representerade, som till exempel psykiska. Vad beror detta på? En orsak kan vara det som Henrik Ehrlington, ombudsman på HSO i Göteborg, uttrycker i en intervju:

De funktionsnedsättningar som missas är ofta de som inte syns såsom svårigheterna att förstå och tolka information och svårigheten att inte tåla vissa ämnen. En funktionsnedsättning som inte syns finns inte.

Det finns uppenbarligen ett behov av att skapa nya verktyg eller att utveckla de befintliga, till att även omfatta andra funktionsnedsättningar såsom psykiska.

I de intervjuer som vi har genomfört har flera personer delat med sig av liknande erfarenheter och gett snarlika råd och tips, vilka finns beskrivna i katalogen. Att flera personer som är verksamma inom området har liknande erfarenheter av tillgänglighetsinventeringar visar att det finns vissa allmängiltiga saker att tänka på oavsett syftet med inventeringen och vilket verktyg som används.

En aspekt som lyfts fram är att tidsåtgången för att genomföra inventeringar har varit svår att uppskatta. Vilken tid som går åt beror på hur mycket kunskap inventeraren har om bostadsbeståndet sedan tidigare och på dess karaktär, det vill säga om det är homogent eller inte. Vi har ändå valt att ha med den här informationen som ett riktmärke vid val av verktyg, då vi anser att det kan vara värdefullt.

En annan aspekt som har lyfts under arbetets gång är hur skapandet av en tillgänglig boendemiljö påverkar säkerheten vid behov av utrymning. Är en tillgänglig miljö alltid en säker miljö? Detta är en viktig fråga som är värd

att undersöka vidare. Tillgänglighet och säkerhet bör inte stå emot varandra, utan bör integreras i arbetet med att skapa en god boendemiljö.

Vi har med vårt arbete bidragit till att det nu finns en samlad information över inventeringsverktyg tillämpliga för boendemiljöer vilket underlättar jämförelser av olika verktyg. Vi har inte gjort någon undersökning eller utvärdering av hur väl verktygen fungerar. Att tillämpa flera olika verktyg på samma miljö och se om och hur resultaten skiljer sig åt, kan också vara en studie att gå vidare med. Framstår miljön som mer tillgänglig vid användning av ett verktyg jämfört med ett annat? Personer som vi har intervjuat har påtalat att fördelen med att det upprättas en sammanställning över vilka inventeringsverktyg som finns, är att hjulet inte behöver uppfinnas på nytt. Det blir lättare att använda ett befintligt verktyg vilket också bidrar till att resultaten blir mer jämförbara över landet.

I intervjuerna har det blivit tydligt att det finns en efterfrågan på information om vilka inventeringsverktyg som finns och för vilka syften de är användbara. Vår förhoppning är att katalogen kommer att vara användbar för verksamma inom området och leda till att fler inventeringar genomförs. Det har även framkommit att det finns en efterfrågan på en sammanställning av verktyg främst inriktade på offentliga miljöer och publika lokaler. Katalogens aktualitet är också tydlig då ett av Boverkets delmål för genomförandet av funktionshinderpolitiken mellan åren 2011 – 2016 är att samtliga kommuner ska ha inventerat sitt bostadsbestånd ur tillgänglighetssynpunkt.

Lycka till med era inventeringar!

Joanna & Katarina

Referenser

Axelsson, Hans von. (2006). "Från individuell anpassning till generell tillgänglighetsförbättring". I: Brusén, Peter & Printz, Anders (Red.), *Handikappolitiken i praktiken – Om den nationella handlingsplanen*. Stockholm: Gothia.

Boverket. (2011) *Regelsamling för byggande BBR, 2012*. Karlskrona: Boverket.

Boverket. (2012). *Uppdrag om delmål, uppföljning och redovisning inom ramen för "En strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken 2011-2016"*. (Rapport 2012:5). Karlskrona: Boverket.

Fänge, Agneta & Iwarsson, Susanne. (2009). *Evidensbaserad bostadsplanering*. (Rapport). Stockholm: Hjälpmedelsinstitutet.

Handikappförbundens samarbetsorgan. (2006). *Handikapprörelsens syn på tillgänglighet – Projekt tillgänglighetsgranskning*. (Rapport). Stockholm: HSO.

Promemoria S2012.028, (2011). *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011– 2016*

Prop. 1999/2000:79. *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken*.

SOU 2009:36. *Främja, Skydda, Övervaka – FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

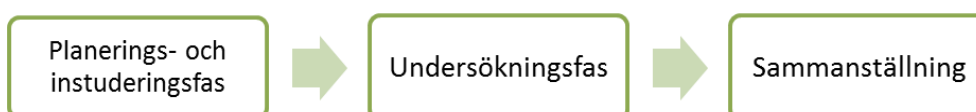
Svensson, Elisabeth. (2008). *Bygg ikapp*. Stockholm: Svensk Byggtjänst.

www.saol.se

www.sis.se

Bilaga 1. Tillvägagångssätt, urval och avgränsningar

Projektets arbetsprocess har bestått av tre delar: en för planering av projektet och instudering på området, en för att genomföra undersökningar samt en för sammanställning av materialet. De olika delarna beskrivs nedan.

Figur 1. Illustration över arbetsprocessen.

Projektet har handletts av Fil dr Lisbeth Lindahl.

Planerings- och instuderingsfas

Arbetet inleddes av en planerings- och instuderingsfas, där projektets tid och metod strukturerades parallellt som ämnesområdet studerades. Information söktes via internet, böcker samt artiklar. I arbetets inledande skede genomfördes en fokusgruppintervju i syfte att få bidrag från verksamma inom området samt idéer till katalogens struktur och innehåll. Fokusgruppen bestod av tio sakkunniga personer på området, bland annat en arkitekt, en ideolog, en representant från brukarorganisation samt utvecklare av verktyg (se bilaga 6). Deltagare till fokusgruppen rekryterades genom tips från personer som är insatta på området samt efter sökningar på internet.

Planerings- och instuderingsdelen avrundades med att en första struktur för verktygsbeskrivningarna formulerades. Då valdes parametrar som exempelvis *inventerare*, *miljö/aspekt*, och *utbildning* ut för att ligga som grund för hur verktygen skulle komma att undersökas och beskrivas. Vilka parametrar som valdes ut grundar sig i att göra katalogen så användarvänlig och informativ som möjligt.

Undersökningsfas

I arbetets inledande skede fanns ingen samlad information över vilka inventeringsverktyg som finns att tillgå, därför har sökvägar som internet och kontakter med verksamma inom området använts. Sökord som använts är: *tillgänglighet*, *användbarhet*, *inventering*, *inventeringsverktyg* och

tillgängliga boendemiljöer. Via Handisams nätverk för tillgänglighetskonsulter kunde företag och organisationer med fokus på inventeringar och boendemiljöer hittas och vidare kontaktas.

I undersökningsfasen senare del har företag, kommuner och organisationer som utvecklat inventeringsverktyg kontaktats för mer information. Vidare genomfördes intervjuer med huvudsakligen de som utvecklat verktyget och i de fall det varit möjligt även med personer som använt sig av inventeringsverktygen. Intervjuerna utgår ifrån de parametrar som ligger till grund för verktygsbeskrivningarna.

Urval och avgränsningar

Arbetet är avgränsat till att samla in och beskriva inventeringsverktyg som främst undersöker boendemiljöer, och i första hand det befintliga bostadsbeståndet. Inventeringsverktyg som huvudsakligen är inriktade mot offentliga miljöer, lokaler och/eller enkelt avhjälpa hinder har inte varit aktuella i den här katalogen. Verktyg har också valts bort på grund av att de inte varit helt färdigutvecklade eller att de liknar något annat verktyg i katalogen. Tanken är att visa på en bredd av olika sorters verktyg och inte att ha med flera likadana. Högst två likartade verktyg har inkluderats.

Tiden utgjorde en avgränsning för hur många verktyg som skulle vara med i katalogen. Antalet verktyg i katalogen är så många som kunde undersökas under projektets undersökningsfas. I uppdraget fanns ingen siffra på hur många verktyg som skulle vara med, bland annat med anledning av att man inte vet hur många som finns. Ambitionen är inte att katalogen ska vara heltäckande, utan visa på den bredd av verktyg som finns.

Begreppet *verktyg* används genomgående i arbetet och katalogen är avgränsad till att hantera just verktyg och inte *metoder* eller *instrument*. Ett verktyg är en checklista, protokoll eller mall som innehåller information om vilka aspekter som ska undersökas vid inventering av tillgänglighet. En metod är här definierat som ett tillvägagångssätt, som ”gåturen” eller intervjuer. Ett instrument är definierat som ett hjälpmedel vid inventering, till exempel mätinstrument som lutningsmätare eller avståndsmätare.

Sammanställning

Arbetet har avslutats med att kunskap och information har sammanställts i form av en katalog och där fokus har legat på verktygsbeskrivningarna. Beskrivningen av verktygen syftar till att vara informativ och användarvänlig för att underlätta val av verktyg och stimulera till att

inventeringar blir genomförda. Presentationen av verktygen inleds med en översikt över katalogens alla verktyg i en tabell. Verktygen presenteras översiktligt utifrån kategorierna *syfte*, *målgrupp*, *inventerare*, *miljö/aspekter*, *funktionsnedsättning*, *utbildning* och *kostnad*, då vi anser att dessa kategorier kan vara avgörande vid val av verktyg.

Därefter följer en mer utförlig beskrivning av varje verktyg för sig, som inleds med en sammanställning innehållande samma kategorier som beskrivningen i tabellen. Verktygen beskrivs sedan mer detaljerat och sist återfinns information om kontaktuppgifter.

Bilaga 2. Bortvalda verktyg

Under arbetets gång har vi gjort ett urval av verktyg som ska presenteras i katalogen. Vi har sökt brett och skaffat oss information om en mängd olika verktyg och i takt med att vi har fått mer och djupare kunskap om dem insett att en del inte platsar i katalogen. Vi är också medvetna om att vi inte har hittat alla verktyg som finns för inventering av boendemiljöer, men där har bland annat tiden satt en gräns.

Bland de verktyg som vi har hittat har en del valts bort. Det har gjorts av lite olika skäl. En del verktyg befinner sig ännu på utvecklingsstadiet och det finns bara en prototyp framtagen och då har de valts bort. Ett annat har ännu inte varit översatt till svenska förhållanden. Verktyg som endast berör särskilt boende faller utanför ramen för vårt uppdrag. Samma sak gäller verktyg som enbart eller huvudsakligen omfattar tillgänglighet i publika lokaler eller allmänna platser. Något verktyg har varit väldigt brett där tillgänglighet i boendemiljön bara har varit en liten del och därmed valts bort. Uppdraget bestod i att titta på den bredd av verktyg som finns. Därför har vi valt att ha med en mängd olika typer av verktyg och att inte ha med flera som liknar varandra. Vi har begränsat oss till att presentera två verktyg som liknar varandra.

Nedan följer en tabell över bortvalda verktyg.

Tabell 3. Bortvalda verktyg

Orsak	Verktyg
På utvecklingsstadiet	Laholms kommun
Ej anpassat till svenska förhållanden	Caspar, Life Space Assessment- LSA
För särskilt boende	Tess-NH
För publika lokaler och allmänna platser	SKL:s spindel, Tillgänglighetsdatabasen, Villmera Utveckling, Handisam-tillgängliga lokaler
Omfattar mycket mer än tillgänglighet	Äldrebarometern
Liknar andra	Västerås kommun

Bilaga 3. Att tänka på vid inventering

Här har vi samlat generella tips och råd och vad som kan vara viktigt att tänka på i arbetet med inventeringar, som de personer vi har intervjuat har delat med sig av. Vi har kategoriserat informationen i före, under och efter inventeringen.

Före

Fundera igenom vad ert syfte med inventeringen är, vilka förutsättningar ni har att genomföra åtgärder i bostäderna eller i området och vilken information som därmed är relevant att ta fram.

Granska de inventeringsverktyg som finns och välj det som bäst svarar mot era behov.

Vem eller vilka ska genomföra inventeringen? Det finns stora fördelar med att personer som redan har kunskaper om området och bostäderna genomför inventeringen. Framst är det tidsbesparande. När subjektiva skattningar ska göras är det bra att vara minst två personer och gärna då en person som har en funktionsnedsättning av något slag. Att genomföra en insiktsövning, för att få känna på hur det är att ha en funktionsnedsättning, är också ett sätt att göra bättre subjektiva skattningar på. Involvera gärna boende i området och andra berörda aktörer.

Var lyhörd och ha en lyssnande attityd. Låt människor komma till tals. Ta diskussioner då det kan ge värdefull information som ni har nytta av i processarbetet.

Ta reda på vilken utrustning som behövs för att genomföra inventeringarna och vilken tid som behöver avsättas. Det är inte själva inventeringen som tar tid utan det är sammanställningen av resultatet efteråt.

Under

Om subjektiva skattningar ska göras, av vad som till exempel är en tung dörr, dokumentera då hur ni gör dem. Det gör att resultatet blir mer jämförbart dels mellan olika tillfällen för inventering och dels mellan olika personer som inventerar.

Dokumentera eventuella avgränsningar som ni behöver göra eller andra beslut som ni behöver ta under inventeringen. Att dokumentera de brister

som ni stöter på, gärna med hjälp av en kamera, kan underlätta arbetet med att planera och genomföra åtgärder. Problematiken i miljön blir tydligare om den beskrivs med både text och bild. Dokumentera även goda exempel.

Efter

Avsätt tid efteråt för att göra en utvärdering av hur det gick. Vad gick bra och vad gick mindre bra? Vad var lätt och vad var svårt? Kunde ni ha gjort på något annat sätt? Hur lång tid tog det och hur fungerade verktyget/mallen/checklistan?

Sammanställ resultatet och gör en analys. Vilka är bristerna och vilka goda exempel finns? Fundera över hur resultatet ska presenteras och ifall det ska spridas vidare. Upprätta eventuellt en åtgärdsplan över vad som ska åtgärdas och när.

Ett tips är att också att samla dokumentationen över brister och åtgärder, vilket kan användas som exempelsamling vid utformning av nya projekt.

Resultat av inventeringen är även bra att samla systematiskt – i ett förvaltningssystem eller liknande – dels för att få en överblick men också som stöd för förvaltningen och ansvariga för åtgärder och underhåll. Genom att integrera tillgänglighetsinventeringens resultat med övriga förvaltnings- och underhållsfrågor glöms de inte lika lätt bort.

Bilaga 4. Regelsystem

Myndigheternas föreskrifter och allmänna råd

Föreskrifter och allmänna råd tas fram av myndigheter och är mer detaljerade än bestämmelserna i lagar och förordningar. Föreskrifter och allmänna råd är bestämmelser för tillämpningen av de krav som ställs i lagar och förordningar. Föreskrifters innehåll är bindande och generellt gällande, medan ett allmänt råd redogör för hur man kan eller bör agera i en viss situation.

Standarder

En standard är en frivillig branschöverenskommelse. Den kan till exempel åberopas i avtal mellan beställare och entreprenör. Standarder kan arbetas fram och gälla på nationell nivå (SS), EU-nivå (EN) eller på internationell nivå (ISO). (www.sis.se) Nedan finns en översikt över regler, vem som beslutar om dem samt om de är bindande eller inte.

Tabell 4. Översikt regler

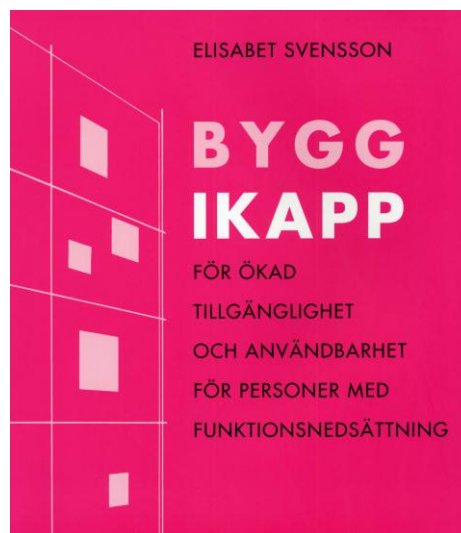
Regler	Beslutas av	Juridiskt
Lagar	Riksdagen	Bindande
Förordningar	Regeringen	Bindande
Föreskrifter	Myndigheter	Bindande
Allmänna råd	Myndigheter	Vägledande
Standards	Branschöverenskommelse	Frivillig

Källa: Boverket, Regelsamling för byggande, BBR 2012, Del 1: läsanvisningar.

Bilaga 5. Bygg ikapp

Svensson, Elisabeth. (2008). *Bygg ikapp*. Stockholm: Svensk Byggtjänst.

Boken *Bygg ikapp* har lyfts fram som en viktig del i arbetet med inventeringar av tillgängligheten av flera av de personer som vi har intervjuat och samtalat med under arbetet med att ta fram katalogen. *Bygg ikapp* fungerar både som handbok och uppslagsverk för den som jobbar med tillgänglighet i fysisk miljö. Den kompletterar Boverkets byggregler, BBR, och ger en fördjupad kunskap om hur miljöer blir tillgängliga och användbara. Den ger också exempel på lösningar som uppfyller byggreglerna. Den uppdateras regelbundet. Upplagan från 2008 är anpassad efter BBR 15.³

³ Den 1 januari 2012 trädde BBR 19 ikraft.

Bilaga 6. Deltagare i fokusgruppintervjun

Nedan visas en tabell över de personer som deltog i projektets inledande fokusgruppintervju den 10 november 2011.

Tabell 5. Deltagare i fokusgruppintervjun

Namn	Befattning	Organisation
Andersson, Bell	Utvecklingsledare	Fastighetskontoret, Göteborgs Stad
Axelsson, Gunn	Konsult	Villmera Utveckling AB
Eberil, Nils	Projektledare	Senior Göteborg
Jensen, Emilia	Samhällsplanerare/ Kulturgeograf	Urban Utveckling & Samhällsplanering AB
Johannesson, Karl-Axel	Arkitekt	K U B Arkitekter
Johansson, Annika	Expertrådgivare	Hjälpmedelsinstitutet
Johansson, Stefan	Ideolog	Funka Nu AB
Lööv, Guy	Socialpolitisk ombudsman	PRO Stockholm
Paulsson, Jan	Arkitekt/ Senior konsult	F.d. professor på Chalmers arkitektur
Pitkänen, Petri	Handikappkonsulent/ Syninstruktör	Borås Stad

Bilaga 7. Förteckning över intervjupersoner

Här presenteras de utvecklare och användare av verktygen som vi har intervjuat samt övriga konsulter och representanter från brukarorganisationer.

Bostadsbolag

Tabell 6. Intervjupersoner bostadsbolag

Namn	Befattning	Organisation
Helmersson, Hans	Projektledare	Gavlegårdarna
Samuelsson, Stig	Administrativ assistent	Micasa Fastigheter
Lundgren, Maria	Seniorvärd	MKB Fastighets AB
Nilsson, Håkan	Byggprojektledare	Lunds Kommuns Fastighets AB
Olsson, Christer	Distriktstekniker	Familjebostäder i Göteborg AB
Persson, Johnny	Projektassistent	MKB Fastighets AB
Rasmussen, Leif	VD och Förvaltare	Örgryte Bostads AB & CO KB
Rosén, Charina	Byggprojektledare	Gavlegårdarna
Sylvan, Helena	Projektledare	AB Bostäder i Borås
Wiking, Anna	Konceptutvecklare	MKB Fastighets AB

Kommuner

Tabell 7. Intervjupersoner kommuner

Namn	Befattning	Organisation
Andersson, Bell	Utvecklingsledare	Fastighetskontoret, Göteborgs Stad
Grandin, Arne	Byggnadsinspektör	Stadsbyggnadskontoret, Borås Stad
Hjelm, Sirpa	Äldrekonstulent	Karlskrona kommun
Johansson, Bertil	Tidigare projektledare för Bokvämt	Stadsbyggnadskontoret, Borås Stad
Johansson, Jan-Erik	Tillgänglighetsrådgivare	Lunds kommun
Yngström, Jonas	Bygglovshandläggare	Stadsbyggnadskontoret, Växjö kommun

Konsultföretag

Tabell 8. Intervjupersoner konsultföretag

Namn	Befattning	Organisation
Almén, Mai	Konsult	Hinderfri Design AB
Axelsson, Gunn	Konsult	Villmera Utveckling AB
Hagström, Tommy	Konsult	Funka Nu AB
Jahlenius, Leif	Konsult	LJ-Utbildning AB
Johansson, Stefan	Ideolog	Funka Nu AB
Kolga, Andrus	Senior Konsult	Kaboom AB
Wikman, Leif	Konsult	Wikman-Konsult AB

Övriga

Tabell 9. Intervjupersoner övriga organisationer

Namn	Befattning	Organisation
Bergström, Kent	Utredare	Folkhälsoinstitutet
Andersson, Jonas E.	Tekn.dr., Arkitekt	KTH, Stockholm
Ehrlington, Henrik	Ombudsman	HSO, Göteborg
Gani, Ulrika	Webbredaktör	Hjälpmedelsinstitutet
Iwarsson, Susanne	Med.dr., leg. Arbetsterapeut	Lunds Universitet
Jensen, Emilia	Samhällsplanerare/ Kulturgeograf	Urban Utveckling & Samhällsplanering AB
Johansson, Annika	Expertrådgivare	Hjälpmedelsinstitutet
Malmgren Fänge, Agneta	Docent, leg. Arbetsterapeut	Lunds Universitet
Marklund, Magdalena	Projektledare och informationsansvarig	Hjälpmedelsinstitutet
Sjöås, Kerstin	Ordförande	HSO, Göteborg
Slaug, Björn	Forskningsingenjör	Lunds Universitet

Bilaga 8. Intervjuguide utvecklare av verktyg

Del 1: Introduktion/bakgrund

1. Presentation av projektet och oss.
2. Presentation av utvecklaren och hans/hennes arbetsuppgifter.

Del 2: Verktöget – allmänt

1. Vad är bakgrunden till att verktöget utvecklades/togs fram? (syfte)
2. Hur togs verktöget fram? (processen)
3. Vem ser ni som användare av verktöget?
4. För vilket/vilka syften är verktöget lämpligt att använda? T.ex. för konsumentupplysning, nulägesanalys, åtgärdsplan, vid nybyggnation etc.

Del 3: Verktöget mer i detalj

Omfattning och behov

1. Vilka miljöer/objekt undersöker verktöget? (t.ex. inom- eller utomhusmiljö, närmiljö, samlingslokaler, entréer, hissar, trappor, badrum, kök etc.)
2. Vilka särskilda behov omfattar det? (t.ex. definierade funktionsnedsättningar, viss hjälpmedelsanvändning m.m.). Inventeringar utifrån generella eller individuella behov?
3. Vilka parametrar omfattar verktöget? Vad undersöks? Finns något protokoll/någon checklista? Är det datorbaserat eller manuellt?
4. Vilken typ av uppgifter ger verktöget? Är det exakta mätvärden eller självskattningar?
5. Bedömd tidsåtgång per objekt/inventering?
6. Hur ser koordineringen med lagstiftning och befintliga standarder ut?

Förutsättningar och ev. kostnader

7. Krävs några förkunskaper eller någon utbildning av användaren?

8. Krävs några mätinstrument (måttband, lutningsmätare, kontrastmätare osv)?
9. Vem äger och vem distribuerar verktyget?
10. Vem kontaktar man för att få tillgång till verktyget? Kontaktperson?
11. Vad kostar det att använda? Vilken support kan man få?

Resultat och möjligheter

12. Finns det möjlighet att koppla resultatet till andra system såsom fastighetsregister?
13. Hur kan resultatet användas? Som projekteringsunderlag, beslutsunderlag, konsumentupplysning, åtgärdsunderlag etc.
14. Finns det ytterligare aspekter som verktyget kan beskrivas utifrån?

Del 4: Egna erfarenheter av verktyget

15. Vilka fördelar har verktyget?
16. Vilka nackdelar?
17. Hur ser framtiden ut för verktyget? Kommer det att vidareutvecklas etc.?

Del 5: Avslutning

18. Har du något mer att tillägga?

Bilaga 9. Intervjuguide användare av verktyg

Del 1: Introduktion och presentation

1. Presentation av projektet och oss
2. Presentation av utvecklaren och hans/hennes arbetsuppgifter

Del 2: Bakgrund

3. Vad är bakgrunden till att ni inventerade?
4. Hur gick valet av verktyg till?
5. Vem eller vilka genomförde inventeringen?
6. Hur såg förutsättningarna för inventeringen ut? Fanns kompetensen i bolaget eller genomgick ni någon utbildning?

Del 3: Egna erfarenheter och tidsåtgång

7. Hur tyckte ni att verktyget fungerade? Hur fungerade materialet/checklistan? Vad var lätt? Vad var svårt?
8. Finns det några fallgropar att undvika?
9. Hur lång tid tog det att inventera?

Del 4: Användning av resultatet

10. Vad har ni gjort med resultatet? Är det användbart? Har ni kopplat det till ert ev. fastighetsregister?
11. Hur ser era planer ut framöver? Har ni planerat för eller vidtagit åtgärder utifrån resultatet?
12. Skall ni göra någon kontinuerlig uppföljning av tillgängligheten?
13. Saknar ni något i verktyget? Har ni tankar om hur det kan vidareutvecklas?

Del 5: Avslutning

14. Har du något mer att tillägga?